

ספרות

כללי (בחינות הבגרות לנבחנים חיצוניים – במסגרת ה-100%)

1. הבחינה בספרות נמנית עם בחינות החובה.
2. בחינת החובה בספרות היא בהיקף של 2 יחידות לימוד (שאלון מספר 005).
3. עולים חדשים, תושבים חוזרים ותושבים ארעיים ייבחנו בספרות בשאלון המיוחד להם בהיקף של 2 יחידות לימוד (שאלון מספר 045).
4. בחינת החובה בספרות ברמה מוגברת היא בהיקף של 5 יחידות לימוד, והיא מורכבת משני שאלונים – שאלון מספר 005 + שאלון מספר 107. בחינה זו עונה גם על הדרישה של תרבות העולם.
5. יעדים בלימוד ספרות לנבחנים חיצוניים
כנבחנים אתם ודאי שואלים את עצמכם מה נדרש מכם במבחן, ולמה עליכם להתייחס ביצירות הספרות הכלולות בתכנית הבחינה שלכם. כדי לסייע לכם מעט, אנו מביאים בהמשך רשימה של ציפיות בנוגע להישגים שאליהם אתם אמורים לשאוף כאשר אתם מכינים את עצמכם למבחן. ניסוח השאלות במבחן אינו זהה בשום אופן לניסוח היעדים המובא בהמשך, אך הוא יוכל לסייע לכם ללמוד את היצירות באופן שיטתי יותר ומובנה יותר.
6. חובה להתעדכן באתר האינטרנט של הפיקוח על הוראת הספרות. [חדר המורים לספרות](#). חשוב במיוחד לעיין במסמך [במסמך ההבהרות](#) הנלווה לתכנית הלימודים. במסמך זה תמצאו מידע חשוב הנוגע לבחינת הבגרות בספרות שיתקיימו במועדי חורף וקיץ, בשנים תשע"ו ותשע"ז.

מה נדרש מן הנבחנים בספרות?

- הערה:** סדר הדברים אינו מעיד בהכרח על סדר חשיבותם.
- לזהות את המאפיינים המרכזיים והבולטים של הסוגות הספרותיות השונות: שירה, סיפור (סיפור קצר, נובלה ורומאן), דרמה.
  - לדעת באיזו תקופה נכתבו היצירות הנלמדות (למשל: יוון הקלאסית, ימי הביניים, המאה ה-19, המחצית הראשונה של המאה ה-20, המחצית השנייה של המאה ה-20 וכו').
  - להשיב על שאלות של הבנה ופרשנות של יצירות ספרות או של קטעים מיצירות ספרות המשתייכים לסוגות השונות.
  - לבטא התרשמות אישית מנומקת מהיצירה.
- תשובותיכם במבחן יוערכו גם על-פי אמות מידה של תקינות לשונית: תחביר וכתוב נכונים, בהירות סגנונית ומבנה הגיוני המשרת את פריסת הרעיונות והטענות.

פירוט

שירה

- במענה לשאלות על שירה (על השירים שבתכנית ועל שיר שיכול להופיע בפרק 'יצירה שלא נלמדה') עליכם:
- להציע פירוש לשוני למילים, לצירופי מילים ולביטויים שונים מתוך השיר.
  - לנסח בלשונכם את נושא השיר, את החוויה המעוצבת בשיר או את האמירה המשתמעת מן השיר.
  - להצביע על קשיים בהבנת השיר ולהציע דרכים לפתרונם.
  - לזהות ולתאר את מאפייניה הייחודיים של שירת ימי הביניים.
  - להסביר את הקשר בין מבנה השיר ובין החוויה המעוצבת בשיר או האמירה המשתמעת ממנו, כגון: מבנה מעגלי, ניגודים, הדרגה, קיטוע, קשר בין בתי השיר, קשר בין תמונות בשיר, היסוד המארגן את פרטי השיר השונים.
  - להציע הסברים הקושרים בין מרכיבים בולטים המעצבים את המבע השירי ובין בניית משמעות השיר. הכוונה למרכיבים כגון מבחר המילים, מבנים תחביריים ייחודיים, חזרות, חריזה, מצלול, ריתמוס (משקל), חלוקה לבתים ולטורים, פסיחות, תופעות של לשון ציורית כגון דימוי או מטפורה, ארמזים מקראיים.
  - לזהות אמצעים רטוריים בולטים ולהסביר את תפקידם בשיר. הכוונה לאמצעים כגון: פניות לנמענים, מילות קריאה וסימני קריאה, חזרות מסוגים שונים, שאלות רטוריות, אירוניה.
  - לתאר ולהדגים את מורכבות המבע השירי ואת העמימות הנלווית אליו לעתים קרובות, ולהצביע על אפשרויות שונות לפירוש המבע השירי.
  - לקשור באופן פרשני בין כותרת השיר למשמעותו.
  - לנסח את התרשמותכם האישית מן השיר ואת דעתכם המנומקת ביחס לתכניו ולדרכי עיצובו, ולצטט שורות אחדות מתוך שירים שדיברו אל לבכם.

סיפורת

- במענה לשאלות על סיפורת (על הסיפורים שבתכנית ועל סיפור שיכול להופיע בפרק 'יצירה שלא נלמדה' בבחינה) עליכם:
- לנסח בלשונכם, במשפטים אחדים וברמת הכללה, את הנושא המרכזי (או את הנושאים המרכזיים) של הסיפור או של הרומאן.
  - להציע פרשנות שתציג את המשמעות הכוללת העולה מן הסיפור או מן הרומאן.
  - להבחין בין עלילה ראשית ובין עלילה משנית.

- לתאר את הדמויות :
- * להבחין בין דמות מרכזית לדמות משנית.
- * להסביר את תפקידיהן של דמויות, למשל : דמות המייצגת עמדה מסוימת בקונפליקט אנושי, דמות המייצגת את התפיסה הרעיונית העולה מן היצירה, דמות המספרת את הסיפור – משתתפת בהתרחשויות או עדה להן.
- * לתאר את המניעים לפעולות הדמויות ולפרשם.
- * לסרטט קווים להתפתחות הדמויות.
- * לבטא את יחסכם האישי והמנומק כלפי דמות ספרותית על מעשיה, על מניעה, על מחשבותיה, על יחסה לזולת וכו'.
- * להצביע על דרכי עיצוב מרכזיות של דמויות, למשל באמצעות דיבורן, באמצעות מונולוגים פנימיים החושפים את עולמן הפנימי, באמצעות מעשיהן, באמצעות יחסיהן עם דמויות אחרות, על-פי תיאורן החיצוני, על-פי הדברים שדמויות אחרות אומרות עליהן, על-פי הדברים שאומר עליהן המספר.
- * להשוות (נקודות שוני ודמיון) בין דמויות שונות בסיפור או ברומאן.
- לתאר ולפרש שלבים מרכזיים בסיפור או ברומאן, כגון : פתיחה (וזיקותיה להמשך היצירה), אפיזודות מרכזיות, נקודות מפנה (למשל, מפגש בין שתי דמויות, שבו מגלה דמות מסוימת דבר חשוב על עצמה או על חייה), סיום ("פתוח" או "סגור").
- לתאר את סדר ההתרחשויות כפי שהוא מוצג בסיפור או ברומאן, לזהות חריגות מן הסדר הכרונולוגי של הדברים ולהסביר את תפקידן של חריגות מעין אלה.
- להצביע על מוטיבים מרכזיים התורמים לבניית משמעות הסיפור או הרומאן.
- לזהות עמדות אירוניות המגולמות ביצירה ולהסביר את תפקידן.
- לזהות את נקודות התצפית ביצירה.
- לקשור באופן פרשני את הכותרת למשמעות היצירה.
- לבטא את התרשמותכם מהיצירה ואת דעתכם המנומקת עליה מנקודת מבט רעיונית ואסתטית.
- להשוות בין יצירות שונות מתחום הסיפורת, שיש להן נושא משותף או מאפיינים דומים.

דרמה

- במענה לשאלות על מחזות עליכם :
- לנסח בלשונכם במשפטים אחדים וברמת הכללה את הנושא המרכזי (או את הנושאים המרכזיים) של המחזה.
- להציע פרשנות שתציג את המשמעות הכוללת העולה מן המחזה.
- להציג את הקונפליקט המרכזי במחזה.
- לזהות מרכיבים מרכזיים של המחזה, כגון : מערכה, סצנה, דיאלוג, מונולוג, הוראות בימוי (המתייחסות גם לתפאורה ולאבזרים).
- לזהות אירוניה דרמטית ולהסביר את תרומתה למשמעות המחזה.
- לתאר מאפיינים ומרכיבים מרכזיים של הטרגדיה (מבנה הטרגדיה, גיבור טרגי, היבריס, משגה גורלי או מעשה מביש, קטסטרופה, היוודעות).

- לזהות יסודות קומיים.
- לזהות מאפיינים של מחזות מודרניים.
- לתאר את הדמויות:
- * להבחין בין דמות מרכזית לדמות משנית.
- * להסביר את תפקידיהן של דמויות במחזה, למשל: דמות המייצגת עמדה מסוימת בקונפליקט אנושי, דמות המוליכה את המסר או את הרעיון במחזה וכו'.
- * לתאר את המניעים לפעולות הדמויות ולפרשם.
- * לסרטט קווים להתפתחות הדמויות.
- * לבטא את יחסכם האישי והמנומק כלפי דמות במחזה על מעשיה, על מניעיה, על מחשבותיה, על יחסה לזולת וכו'.
- * להצביע על דרכי עיצוב מרכזיות של דמויות, למשל: באמצעות דיבורן, באמצעות מעשיהן, באמצעות דיאלוגים שהן מנהלות עם דמויות אחרות, על-פי הופעתן החיצונית, על-פי הדברים שדמויות אחרות אומרות עליהן.
- להסביר את מהלך העלילה במחזה, לפרש את השלבים המרכזיים בו (כגון: אקספוזיציה, סצנה המהווה נקודת מפנה, דיאלוג או מונולוג הנושאים משמעות מרכזית, התרה וסיום המחזה), ולהסביר את תרומתם של השלבים האלה למשמעות הכוללת של המחזה ולרושם שהמחזה מותיר עלינו כקוראים וכצופים פוטנציאליים.
- להצביע על מוטיבים מרכזיים התורמים לבניית משמעות המחזה.
- לבטא את התרשמותכם מהמחזה ואת דעתכם המנומקת עליו מנקודת מבט רעיונית ואסתטית.
- להשוות בין מחזות שונים, שיש להם נושא משותף או מאפיינים דומים.

לנבחנים בבחינה בהיקף של 3 יחידות לימוד – השלמה ל-5 יחידות לימוד (שאלון

(107

- נוסף על הדברים שצוינו לעיל, נדרש מן הנבחנים ברמה של 5 יחידות לימוד:
- לתאר מאפיינים ומרכיבים מרכזיים בקומדיה השקספירית (אמצעים קומיים, מבנה הקומדיה) ובתיאטרון האבסורד.
  - לדון באופן השוואתי ביצירות מסוגות שונות העוסקות באותו נושא, במסגרת נושאים בין-ז'אנריים.

הערות

1. מומלץ לקרוא בעיון את המבוא לתכנית הלימודים בספרות לבית-הספר העל-יסודי הממלכתי והכללי, כיתות ז'–י"ב (תכנית לאינטרנים, גרסה מעודכנת, עמ' 9–37).
2. כל היצירות שאושרו להוראה בחוזרי המפמ"ר השונים, החל ממועד קיץ תשס"ז, ניתנות לבחירה גם על-ידי התלמידים האקסטרנים. רשימת היצירות מתפרסמת באתר האינטרנט של המפמ"ר לספרות, [חדר המורים לספרות](#).

נושאי הלימוד לבחינה בספרות

2 יחידות לימוד – שאלון מספר 005

פירוט בחינות הבגרות לנבחנים חיצוניים – במסגרת ה-100%

שימו לב להבדלים בין הפרק 'שירה' במועד חורף תשע"ו, למועדים מקיץ תשע"ו ואילך.

בחינות הבגרות (100%) שיתקיימו במועדי חורף וקיץ, תשע"ו, חורף וקיץ תשע"ז וחורף תשע"ח.
 חומר הלימוד לבחינה בשאלונים אלה יתבסס על נושאי הלימוד המפורטים להלן.

1. מבנה תכנית הלימודים

קבוצות	פרקים
1. השירה העברית בימי-הביניים 2. שירי ביאליק 3. שירים מהמחצית הראשונה של המאה ה-20 4. שירים מהמחצית השנייה של המאה ה-20 : מתוך נושא אחד מבין ארבעה נושאים	א. שירה
1. סיפורי עגנון 2. סיפור עברי מהמחצית הראשונה של המאה ה-20 3. סיפור עברי מהמחצית השנייה של המאה ה-20 והמאה ה-21 4. סיפור מתורגם	ב. סיפור קצר
1. רומאן עברי 2. רומאן מתורגם 3. נובלה עברית 4. נובלה מתורגמת	ג. רומאן ונובלה
1. טרגדיה של סופוקלס או של שקספיר 2. מחזה מתורגם 3. מחזה עברי	ד. דרמה

2. מבנה הבחינה

- בבחינה יהיו חמישה פרקים כמפורט להלן:
  - שירה
  - סיפור קצר
  - דרמה
  - רומאן ונובלה
  - יצירה שלא נלמדה
- הפרק הרביעי והפרק החמישי הם פרקי חובה. הפרק החמישי הוא יצירה שלא נלמדה (שיר או סיפור). תוכנו של הפרק הרביעי עשוי להשתנות ממועד למועד. ובהתאם לכך ישתנו תוכן הפרקים האחרים וסדרם. למשל, במועד מסוים יהיה הפרק הרביעי "רומאן ונובלה", ויתר הפרקים יהיו פרקי בחירה (שניים מבין שלושה, כמקובל כיום); במועד אחר יהיה הפרק הרביעי "שירה", והפרק "רומאן ונובלה" יהפוך לאחד מפרקי הבחירה, וכן הלאה.
- להלן חלוקת הנקודות בין פרקי הבחינה: 28 נקודות לכל אחד מארבעת הפרקים הראשונים (על הנבחן לענות על שלושה פרקים) ו-16 נקודות לפרק החמישי. סך-הכול – 100 נקודות.

הערות

- א. במועד חורף תשע"ו, במועד קיץ תשע"ו ובמועד חורף תשע"ז, **אחת** מן השאלות בפרק "סיפור קצר" תהיה על הסיפור 'אח קטן' מאת רונית מטלון. (**זרים בבית**, הקיבוץ המאוחד, 1992). החל מקיץ תשע"ז ועד לחורף תשע"ט (ועד בכלל) הסיפור שעליו תישאל שאלה ספציפית בבחינה יהיה הסיפור 'רעידת אדמה בצ'ילה' מאת היינריך פון קלייסט. (**קולהאס ואחרים**, הקיבוץ המאוחד, 2002).
- ג. כל היצירות שאושרו להוראה בחוזרי המפמ"ר השונים, החל ממועד קיץ תשס"ז, ניתנות לבחירה גם על-ידי התלמידים האקסטרנים. רשימת היצירות מתפרסמת באתר האינטרנט של המפמ"ר לספרות, **חדר המורים לספרות**, שכתובתו היא:
http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Mazkirut_Pedagogit/sifrut

3. נושאי הלימוד

שימו לב, הפרק 'שירה' מופיע פעמיים בשל השינויים החלים בו החל ממועד קיץ תשע"ו ואילך.

פרק א – שירה – במועד חורף תשע"ו

בפרק 'שירה' יש ללמוד בסה"כ 17 שירים, על פי הפירוט הבא:

קבוצה ראשונה – שירת ימי הביניים

יש ללמוד **ארבעה** שירים – שיר אחד מכל קבוצת שירים (א' – ד'):

א	ר' יהודה הלוי	ישנה בחיק ילדות
	ר' שלמה אבן גבירול	שחי לאל; טרם היותי
ב	ר' יהודה הלוי	לבי במזרח; יפה נוף; הבא מבול
	ר' שלמה אבן גבירול	מליצתי בדאגתי
ג	ר' שמואל הנגיד	הים ביני ובינך
	טודרוס אבולעאפיה	חי אהבה
ד	ר' משה אבן עזרא	כתנות פסים
	ר' שלמה אבן גבירול	ראה שמש; לאטך דברי שירך

(כל השירים מתוך: שירמן חיים, **השירה העברית בספרד ובפרובנס**, מוסד ביאליק, 1960)
הערה: אחדים משירים אלה יוחלפו מידי כמה שנים.

קבוצה שנייה – שירי חיים נחמן ביאליק

יש ללמוד **ארבעה** שירים - אחד מכל קבוצה (א – ד):

א	לא זכיתי באור; ואם ישאל המלאך; חוזה לך ברח
ב	לבדי
ג	הכניסיני תחת כנפך; ציפורת; עם דמדומי החמה
ד	על השחיטה

(**שירים**, מהדורה מדעית, דביר, תשמ"ג-תש"ן; וכן: **ח"נ ביאליק, השירים**, בעריכת אבנר הולצמן, דביר, 2004; וכן: **פרויקט בן יהודה** – <http://benyehuda.org/bialik>)
הערה: ברשימה זו יחולו שינויים מדי כמה שנים.

קבוצה שלישית – שירים מהמחצית הראשונה של המאה ה-20

יש ללמוד 4 שירים – שיר אחד מרשימת השירים של כל אחד מהמשוררים הבאים :

א	נתן אלתרמן	ירח, ליל קיץ, עוד אבוא אל ספך (שירים משכבר: כוכבים בחוץ, הקיבוץ המאוחד, 1999); שיר משמר (חגיגת קיץ, מחברות לספרות, 1965).
ב	לאה גולדברג	אורן, ולא היה בינינו אלא זהר, האמנם עוד יבואו, הסתכלות בדבורה (שירים, כרך ג, בעריכת: ט. ריבנר, ספרית פועלים, 1973).
ג	אורי צבי גרינברג	שיר אמי והנחל, שיר נס השיר, תפילה אחרונה, אליהו הנביא (ששה מיליונים כוסות אליהו). (כל כתבי אצ"ג, מוסד ביאליק, ירושלים, 1990-2001).
ד	שאל טשרניחובסקי	אומרים ישנה ארץ (ארץ שכורת שמש), ראי אדמה, שיר ב' מתוך שירים לאילאיל (אני אתן לה), לא רגעי שנת. (כל כתבי שאל טשרניחובסקי, עם עובד, 1990; וכן: שירי טשרניחובסקי, דביר, תשכ"ח)

קבוצה רביעית – שירים מהמחצית השנייה של המאה ה-20

יש ללמוד חמישה שירים – מנושא נבחר אחד בהתאם להוראות הבאות :

יש לבחור נושא אחד מארבעת הנושאים הבאים: זהויות; מה זאת אהבה?; לחיות בארץ ישראל; שירים בעקבות השואה. בנושא שנבחר, יש ללמוד שיר אחד מכל זוג. סה"כ חמישה שירים.

להלן פירוט הנושאים והשירים:

זהויות

1.	יהודה עמיחי: כל הדורות שלפני (שירי יהודה עמיחי, כרך 2, שוקן, 2004)	או	ארז ביטון: דברי רקע ראשוניים (ציפור בין יבשות, הקיבוץ המאוחד, 1990)
2.	חיים גורי: אודיסס (השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1998)	או	יונה וולך: יונת (תת ההכרה נפתחת כמו מניפה, הקבוץ המאוחד, 1992)
3.	שמעון אדף: שדרות (המונולוג של איקרוס, גוונים, 1997)	או	זלדה: שני יסודות (שירי זלדה, הקבוץ המאוחד, 1985)
4.	נדא'א חורי: הדיברות (מס' 2) (בגוף אחר, מבחר שירים 1987 – 2010, קשב לשירה, 2011)	או	רוני סומק: שיר פטריוטי (מחתרת החלב, זמורה ביתן, 2005)
5.	דליה רביקוביץ: בובה ממוכנת (כל השירים עד כה, הקבוץ המאוחד, 1995)	או	נורית זרחי: היא יוסף (אישה ילדה אישה, ספרית פועלים, 1983)

מה זאת אהבה?

1.	דליה רביקוביץ : חול אפסי (כל השירים עד כה, הקבוץ המאוחד, 1995)	או	נתן זך : כשצלצלת רעד קולך (כל השירים ושירים חדשים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 2008)
2.	אברהם חלפי : עטור מצחך (שירים' כרך א, הקבוץ המאוחד, 1987)	או	פרץ בנאי : כי אהבה היא צורך (קשת וכידון, ספרית פועלים, 1985)
3.	נתן זך : שיר לאוהבים הנבונים (כל השירים ושירים חדשים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 2008)	או	ט. כרמי : חוה ידעה (ט. כרמי שירים, מבחר 1951-1994, דביר, 1994)
4.	זלדה : כאשר היית פה (שירי זלדה, הקבוץ המאוחד, 1985)	או	יהודה עמיחי : וכל הנשים אמרו (דוד מלך ישראל חי וקיים, שיר מספר 7, שירי יהודה עמיחי, כרך 5, שוקן, 2004)
5.	דוד אבידן : בעיות אישיות (כל השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 2009)	או	מאיר ויזלטיר : ולמה היא נושכת את שפתייה (שרטוטים תל-אביבים, 7, דבר אופטימי עשיית שירים, הקבוץ המאוחד, 2000)

לחיות בארץ ישראל

1.	חיים גורי : ירושה (השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1998)	או	אמיר גלבע : שיר בבוקר בבוקר (כל השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1994)
2.	משה דור : גם הנוטשים (עוברים את הנהר, זמורה ביתן, 1989)	או	אריה סיון : אני בסך הכול (ערבון, מבחר שירים 1957-1997, הקבוץ המאוחד, 2002)
3.	יהודה עמיחי : תיירים (שירי יהודה עמיחי, כרך 3, שוקן, 2004)	או	יצחק לאור : אהבת הארץ (שירים 1974-1992, הקבוץ המאוחד, 2002)
4.	ארז ביטון : תקציר שיחה (ציפור בין יבשות, הקיבוץ המאוחד, 1990)	או	נתן יונתן : לאן היינו הולכים (שירים בכסות הערב, מבחר מכל שיריו, ידיעות אחרונות, 2004)
5.	אגי משעול : חזון איילון (מבחר וחדשים, מוסד ביאליק, ירושלים, 2003)	או	רחל חלפי : מלכת המים של ירושלים (מקלעת השמש, הקבוץ המאוחד, 2002)

שירים בעקבות השואה

1.	מאיר ויזלטיר : אבא ואמא הלכו לקולנוע (קיצור שנות השישים, שירים -1972 1959), הקבוץ המאוחד, 1984	או	דן פגיס : טיוטת הסכם לשילומים (כל השירים, הקבוץ המאוחד, 1991)
2.	טוביה ריבנר : שם אמרתי (ואל מקומי שואף, ספרית פועלים, 1990)	או	אמיר גלבע : יצחק (כל השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1994)
3.	דן פגיס : כתוב בעיפרון בקרון החתום (כל השירים, הקבוץ המאוחד, 1991)	או	אבנר טריינין : כתונת איש המחנות (הר זיתים, אגודת שלם, 1969)
4.	אסתר אטינגר : היער השחור (לילה ויום, הקבוץ המאוחד, 2011)	או	בן ציון תומר : ילדי הצל (על קו המשווה, עקד, 1969)
5.	אבות ישורון : קדמי קראו (כל שיריו, כרך IV, הקבוץ המאוחד, 2001)	או	אברהם סוצקבר : הזרוע הכרותה שייכת לי (תרגום: בנימין הרשב, כינוס דומיות, עם עובד, 2005)

הערה: ברשימה זו יחולו שינויים מדי כמה שנים.

פרק א – שירה – החל ממועד קיץ תשע"ו ואילך

קבוצה ראשונה – שירת ימי הביניים

יש ללמוד ארבעה שירים – שיר אחד מכל קבוצת שירים (א' – ד'):

א	ר' יהודה הלוי	ישנה בחיק ילדות
	ר' שלמה אבן גבירול	שחי לאל; טרם היותי
ב	ר' יהודה הלוי	לבי במזרח; יפה נוף; הבא מבול
	ר' שלמה אבן גבירול	מליצתי בדאגתי
ג	ר' שמואל הנגיד	הים ביני ובינך
	טודרוס אבולעאפיה	חי אהבה
ד	ר' משה אבן עזרא	כתנות פסים
	ר' שלמה אבן גבירול	ראה שמש; לאטך דברי שירך

(כל השירים מתוך: שירמן חיים, השירה העברית בספרד ובפרובנס, מוסד ביאליק, 1960)
הערה: אחדים משירים אלה יוחלפו מידי כמה שנים.

קבוצה שנייה – שירי חיים נחמן ביאליק
יש ללמוד **ארבעה** שירים - אחד מכל קבוצה (א – ד):

א	לא זכיתי באור; ואם ישאל המלאך; חוזה לך ברח
ב	לבדי
ג	הכניסיני תחת כנפך; ציפורת; עם דמדומי החמה
ד	על השחיטה

(שירים, מהדורה מדעית, דביר, תשמ"ג-תש"ן; וכן: ח"נ ביאליק, השירים, בעריכת אבנר הולצמן, דביר, 2004; וכן: [פּרויקט בן יהודה](http://benyehuda.org/bialik) – <http://benyehuda.org/bialik>)
הערה: ברשימה זו יחולו שינויים מדי כמה שנים.

קבוצה שלישית – שירים מהמחצית הראשונה של המאה ה-20

יש ללמוד **חמישה** שירים – שיר אחד מרשימת השירים של כל אחד מהמשוררים הבאים:

א	נתן אלתרמן	ירח, ליל קיץ, עוד אבוא אל ספך (שירים משכנר: כוכבים בחוץ, הקיבוץ המאוחד, 1999); שיר משמר (חגיגת קיץ, מחברות לספרות, 1965).
ב	לאה גולדברג	אורן, ולא היה בינינו אלא זהר, האמנם עוד יבואו, הסתכלות בדבורה (שירים, כרך ג, בעריכת: ט. ריבנר, ספרית פועלים, 1973).
ג	אורי צבי גרינברג	שיר אמני והנחל, שיר נס השיר, תפילה אחרונה, אליהו הנביא (ששה מיליונים כוסות אליהו). (כל כתבי אצ"ג, מוסד ביאליק, ירושלים, 1990-2001).
ד	שאול טשרניחובסקי	אומרים ישנה ארץ (ארץ שכורת שמש), ראי אדמה, שיר ב' מתוך שירים לאילאל (אני אתן לה), לא רגעי שנת. (כל כתבי שאול טשרניחובסקי, עם עובד, 1990; וכן: שירי טשרניחובסקי, דביר, תשכ"ח)
ה	רחל	פגישה חצי פגישה, מיכל, רק על עצמי, באחד גלגולי (שירת רחל, דבר, 1977; וכן: פּרויקט בן יהודה).

קבוצה רביעית – שירים מהמחצית השנייה של המאה ה-20

יש ללמוד **ארבעה** שירים – מנושא נבחר אחד בהתאם להוראות הבאות:

יש לבחור **נושא אחד** מארבעת הנושאים הבאים: זהויות; מה זאת אהבה?; לחיות בארץ ישראל; שירים בעקבות השואה.

בנושא שנבחר, יש ללמוד **שיר אחד מכל זוג**. סה"כ **ארבעה** שירים.

להלן פירוט הנושאים והשירים:

זהויות

1.	יהודה עמיחי : כל הדורות שלפני (שירי יהודה עמיחי, כרך 2, שוקן, 2004)	או	ארז ביטון : דברי רקע ראשוניים (ציפור בין יבשות, הקיבוץ המאוחד, 1990)
2.	חיים גורי : אודיסס (השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1998)	או	יונה וולך : יונתן (תת ההכרה נפתחת כמו מניפה, הקבוץ המאוחד, 1992)
3.	שמעון אדף : שדרות (המונולוג של איקרוס, גוונים, 1997)	או	זלדה : שני יסודות (שירי זלדה, הקבוץ המאוחד, 1985)
4.	נדא'א חורי : הדיברות (מס' 2) (בגוף אחר, מבחר שירים 1987 – 2010, קשב לשירה, 2011)	או	רוני סומק : שיר פטריוטי (מחתרת החלב, זמורה ביתן, 2005)

מה זאת אהבה?

1.	דליה רביקוביץ : חול אפסי (כל השירים עד כה, הקבוץ המאוחד, 1995)	או	נתן זך : כשצלצלת רעד קולך (כל השירים ושירים חדשים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 2008)
2.	אברהם חלפי : עטור מצחך (שירים' כרך א, הקבוץ המאוחד, 1987)	או	פרץ בנאי : כי אהבה היא צורך (קשת וכידון, ספרית פועלים, 1985)
3.	נתן זך : שיר לאוהבים הנבונים (כל השירים ושירים חדשים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 2008)	או	ט. כרמי : חוה ידעה (ט. כרמי שירים, מבחר 1951-1994, דביר, 1994)
4.	זלדה : כאשר היית פה (שירי זלדה, הקבוץ המאוחד, 1985)	או	יהודה עמיחי : וכל הנשים אמרו (דוד מלך ישראל חי וקיים, שיר מספר 7, שירי יהודה עמיחי, כרך 5, שוקן, 2004)

לחיות בארץ ישראל

1.	חיים גורי : ירושה (השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1998)	או	אמיר גלבע : שיר בבוקר בבוקר (כל השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1994)
2.	משה דור : גם הנוטשים (עוברים את הנהר, זמורה ביתן, 1989)	או	אריה סיון : אני בסך הכול (ערבון, מבחר שירים 1957-1997, הקבוץ המאוחד, 2002)
3.	יהודה עמיחי : תיירים (שירי יהודה עמיחי, כרך 3, שוקן, 2004)	או	יצחק לאור : אהבת הארץ (שירים 1974-1992, הקבוץ המאוחד, 2002)
4.	ארז ביטון : תקציר שיחה (ציפור בין יבשות, הקיבוץ המאוחד, 1990)	או	נתן יונתן : לאן היינו הולכים (שירים בכסות הערב, מבחר מכל שיריו, ידיעות אחרונות, 2004)

שירים בעקבות השואה

1.	מאיר ויזלטיר : אבא ואמא הלכו לקולנוע (קיצור שנות השישים, שירים -1972 1959), הקבוץ המאוחד, 1984	או	דן פגיס : טיוטת הסכם לשילומים (כל השירים, הקבוץ המאוחד, 1991)
2.	טוביה ריבנר : שם אמרתי (ואל מקומי שואף, ספרית פועלים, 1990)	או	אמיר גלבע : יצחק (כל השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1994)
3.	דן פגיס : כתוב בעיפרון בקרון החתום (כל השירים, הקבוץ המאוחד, 1991)	או	אבנר טריינין : כתונת איש המחנות (הר זיתים, אגודת שלם, 1969)
4.	אסתר אטינגר : היער השחור (לילה ויום, הקבוץ המאוחד, 2011)	או	בן ציון תומר : ילדי הצל (על קו המשווה, עקד, 1969)

הערה: ברשימה זו יחולו שינויים מדי כמה שנים.

פרק ב – סיפור קצר

במסגרת הסיפור הקצר יילמדו ששה סיפורים בסך-הכול, כמפורט להלן: שני סיפורים מן הקבוצה הראשונה – סיפורי עגנון (או אחת מיצירותיו כמפורט להלן), שני סיפורים מן הספרות העברית – אחד מן הקבוצה השנייה ואחד מן הקבוצה השלישית, ושני סיפורים מן הקבוצה הרביעית – סיפורים מתורגמים.

הערה: במועד חורף תשע"ו, במועד קיץ תשע"ו ובמועד חורף תשע"ז, אחת מן השאלות בפרק "סיפור קצר" תהיה על הסיפור 'אח קטן' מאת רונית מטלון. (זרים בבית, הקיבוץ המאוחד, 1992). החל מקיץ תשע"ז ועד לחורף תשע"ט (ועד בכלל) הסיפור שעליו תישאל שאלה ספציפית בבחינה יהיה הסיפור 'רעידת אדמה בצ'ילה' מאת היינריך פון קלייסט. (קולהאס ואחרים, הקיבוץ המאוחד, 2002).

קבוצה ראשונה – סיפורי שמואל יוסף עגנון

יש ללמוד שתיים מבין היצירות האלה:

המטפחת; עגונות (אלו ואלו, שוקן, 1998); האדונית והרוכל; מדירה לדירה; התזמורת (סמוך ונראה, שוקן, 1998); פנים אחרות; הרופא וגרושתו (על כפות המנעול, שוקן, 1998); המלבוש; תהילה; עם כניסת היום; פרנהיים (עוד הנה, שוקן, 1998); שבועת אמונים* (עוד הנה, שוקן, 1998); בדמי ימיה*; גבעת החול* (על כפות המנעול, שוקן, 1998)

* בשל אורכן, כל אחת משלוש היצירות שלעיל המסומנות בכוכבית תיחשב כחלופה לשני סיפורים.

קבוצה שנייה – סיפור עברי מהמחצית הראשונה של המאה ה-20

יש ללמוד סיפור אחד מבין הסיפורים האלה:

- אברמוביץ' ש"י (מנדלי מו"ס): שם ויפת בעגלה (סיפורים קטנים, דביר לעם, 1950)
- בארוך דבורה: שפרה; פראדל (פרשיות, מוסד ביאליק, 1968)
- בורלא יהודה: אתנן (כתבי יהודה בורלא: מרננת, דבר-מסדה, תשכ"ב)
- ברדיצ'בסקי מיכה יוסף: קלונימוס ונעמי (כתבי מיכה יוסף ברדיצ'בסקי, דביר, 1965; וכן: מיכה יוסף ברדיצ'בסקי: פרויקט בן יהודה – <http://benyehuda.org/berdi>)
- ברנר יוסף חיים: המוצא; עוולה (בין מים למים, הקיבוץ המאוחד, 1980; וכן: ילקוט לבתי-הספר, הקיבוץ המאוחד, 1969; וכן: יוסף חיים ברנר, פרויקט בן יהודה – <http://benyehuda.org/brenner>)
- ברקוביץ' יצחק זב: כרת; תלוש (כתבי י"ד ברקוביץ', כרך א', דביר, 1964; וכן: סיפורים נבחרים, דביר לעם, 1953)
- גנסיין אורי: סעודה מפסקת (כל כתביו, ספרית פועלים/ הקיבוץ המאוחד, 1982; וכן: אורי ניסן גנסיין, פרויקט בן יהודה – <http://benyehuda.org/gnessin>)
- הזז חיים: אדם מישראל; שלולית גנוזה (סיפורים נבחרים, דביר, 1974)
- פרץ יהודה לייב: שמע ישראל (כל כתבי י"ל פרץ, כרך א', דביר, 1962); בין שני הרים (שם, כרך ב'; וכן: יצחק ליבוש פרץ, פרויקט בו יהודה – <http://benyehuda.org/perets>)
- שופמן גרשום: הערדל; נקמה של תיבת זמרה; הניה (כל כתבי גרשום שופמן, כרך א', דביר ועם עובד, 1960)
- שטיינברג יעקב: בת הרב; העיוורת; בת ישראל; בין לבני הכסף (ילקוט סיפורים, יחדיו, 1981)
- שמי יצחק: הבריחה; בין חולות הישימון (שישה סיפורים, ספריית תרמיל, משרד הביטחון, 1984; וכן: סיפורי יצחק שמי, ניומן, 1971)

קבוצה שלישית – סיפור עברי מהמחצית השנייה של המאה ה-20 עד המאה ה-21

יש ללמוד סיפור אחד מבין הסיפורים האלה:

- איני לאה: עד שיעבור כל המשמר כולו (גיבורי קיץ, הקיבוץ המאוחד, 1991)
- אלוני ניסים: שמיל; להיות אופה (הינשוף, ספריית תרמיל, 1975; וכן: הינשוף, סדרת קלאסי כיס, עם עובד, 1997)
- אפלפלד אהרן: שלושה; עשן; סיפור אהבה; ברטה (עשן, עכשיו, 1962); המצוד; קיטי (בגיא הפורה, שוקן, 1963)
- בלס שמעון: בעיר התחתית (בעיר התחתית, ספריית תרמיל, משרד הביטחון, 1979)
- בן נר יצחק: קולנוע; משחקים בחורף (שקיעה כפרית, עם עובד, 1976)
- ברדוגו סמי: שוק; חיזו בטטה (ילדה שחורה, בבל, 1999)
- גוטפרינד אמיר: גלויה מוואלדזה (אחוזות החוף, זמורה ביתן, 2002)
- הנדל יהודית: סיפור בלי כתובת (כסף קטן, הקיבוץ המאוחד, 1988)

- יהושע אברהם ב'**: מסע הערב של יתיר; שתיקה הולכת ונמשכת של משורר, גאות הים (כל הסיפורים, הקיבוץ המאוחד, 1993)
- כהנא-כרמון עמליה**: נעימה ששון כותבת שירים (בכפיפה אחת, הקיבוץ המאוחד, 1971); הינומה (שדות מגנטיים, הקיבוץ המאוחד, 1977)
- ליברכט סביון**: חדר על הגג (תפוחים מן המדבר, ספרית פועלים, 1986)
- מגד אהרן**: יד ושם (ישראל חברים, הקיבוץ המאוחד, 1963)
- מטלון רונית**: אח קטן; ילדה בקפה (זרים בבית, הקיבוץ המאוחד, 1992)
- ס' יזהר** (סמילנסקי): השבוי (חרבת חזעה ועוד שלושה סיפורי מלחמה, זמורה ביתן, 1989)
- עוז עמוס**: דרך הרוח; נוודים וצפע (ארצות התן, עם עובד, 1989)
- קנז יהושע**: התרנגולת בעלת שלוש הרגליים (מומנט מוסיקלי, הקיבוץ המאוחד, 1980)
- קסטל-בלום אורלי**: שפרה (לא רחוק ממרכז העיר, עם עובד, 1987)
- קרת אתגר**: צפירה (צינורות, עם עובד, 1992)
- שחר דוד**: מעשה ברוקח ובגאולת העולם; דברים שבטבע האדם; על הצללים והצלם (מותו של האלוהים הקטן, שוקן, 1970)
- תמוז בנימין**: מעשה בעץ זית; תחרות שחייה (סיפורים, כתר, 1987)

קבוצה רביעית – סיפור מתורגם

יש ללמוד שניים מבין הסיפורים האלה:

- אידריס יוסוף**: מספר ארבע (מקום על-פני האדמה, ון-ליר, 1986)
- אל חכים תאופיק**: על חוד התער (סיפורים ערביים, משרד הביטחון, סיפורים פלשתיניים)
- באבל יצחק**: מעשה בשובכי (סיפורים, ספרית פועלים, 1969); בן הרבי (חיל הפרשים ועוד סיפורים, כתר, 1987)
- בשביס-זינגר יצחק**: המפתח (המפתח, ספרית פועלים, 1978); גימפל תם (חורבן קרשב ועוד סיפורים, כרמל, 2000)
- בוקצ'יו ג'ובאני**: הבז (דקאמרון – ספר עשרת הימים, כרמל, 2000)
- גוגול ניקולאי וסיליביץ'**: האדרת (סיפורים פטרבורגיים, הקיבוץ המאוחד, 1992)
- גבריאל גרסיה מרקס**: איש זקן מאוד עם כנפיים עצומות (הסיפור העצוב שלא ייאמן על ארנזירה התמה וסבתה האכזרית, שוקן, 1986)
- דוקטורוב אדגר לורנס**: הסופר במשפחה (חיי המשוררים, זמורה ביתן, 1988)
- המינגוויי ארנסט**: הרוצחים (גברים ללא נשים, זמורה ביתן, 1988)
- לוי פרימו**: התלמיד (זמן שאול, הקיבוץ המאוחד, 1988)
- מופסן גי דה**: העלמה פרל (הירושה, עם עובד, 1977)
- מחפוז נג'יב**: אחרי עשרים שנה (מקום על פני האדמה, ון-ליר, 1986); בית בעל שם רע; הפנסיונר (הגנב והכלבים וסיפורים אחרים, ספרית פועלים, 1970)
- מנספילד קתריין**: הזבוב (הספרות, כרך א' 2, 1968)

- נבוקוב ולדימיר: רגע של חסד (תריסר רוסי, הקיבוץ המאוחד, 1994)
- סלינגר ג'רום דוד: יום נפלא לדגי בננה; מר קרסולי שלנו בקונטיקט (לאסמה – באהבה ובסאוב, מפעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור, 1979)
- עזאם סמירה: השעון והאדם (סיפורים פלשתיניים, עקד, 1970)
- פו אדגר אלן: הבור והמטוטלת (הבור והמטוטלת, סדרת קלאסי כיס, עם עובד, 1997); אלאונורה (מעשי הרצח ברחוב מורג, מחברות לספרות, 1965)
- פוקנר ויליאם: ורד לאמילי (סימן קריאה 1, 1972; ורד לאמילי – מסתורין ואהבה, עקד, 1993); אמבר מובער (סימן קריאה 1, 1972)
- פיילי גרייס: שיחה עם אבי (סימן קריאה 16–17, 1973; סיפורים אמריקאיים משנות ה-60 וה-70, עם עובד, 1993)
- פינק אידה: הגן המפליג למרחקים; ציפורים; המחבוא (הגן המפליג למרחקים, ספרית פועלים 1988; וכך: כל הסיפורים, עם עובד, 2004)
- צ'קוב אנטון פבלוביץ': כינורו של רוטשילד; יגון (מבחר סיפורי צ'כוב לבתי ספר, טברסקי, 1966)
- קלייסט הינריך פון: רעידת אדמה בצ'ילי (קולהאס ואחרים), הקיבוץ המאוחד, 2002
- קפקא פרנץ: גזר הדין (גזר הדין וסיפורים אחרים, עם עובד, 1997)
- קרבר ריימונד: דבר קטן וטוב; נוצות; קתדרלה (דבר קטן וטוב, כתר, 1986)
- שלום עליכם: אהבתי הראשונה (הסיפור הקצר, ספרית פועלים, 1977)

פרק ג – רומאן ונובלה

יש ללמוד בהתאם לאחת משתי האפשרויות שלהלן:

- רומן אחד, או נובלה אחת (עברית/ או מתורגם/ת), מבין היצירות המפורסות בארבע הקבוצות שבהמשך.
  - רומן אחד מהמסומנים בכוכבית, מבין הרומאנים המפורסמים בקבוצה הראשונה והשנייה.
- שימו לב: מומלץ שבמהלך לימודיהם יקראו הנבחנים, על-פי בחירתם ותוך התייעצות עם המורה, לפחות שישה ספרים בנוסף לרומאן / נובלה שילמדו במסגרת פרק זה. במסגרת הקריאה החופשית הזאת נבחנים רשאים לקרוא גם רומאנים וקובצי סיפורים המופיעים בתכנית הלימודים.

קבוצה ראשונה – רומאן עברי

- אורפז יצחק: מסע דניאל (עם עובד, 1986)
- איתן רחל: ברקיע החמישי (עם עובד, 1976)
- אפלפלד אהרן: תור הפלאות (הקיבוץ המאוחד, תשל"ח); קטרינה (כתר, 1989)

- באר חיים: נוצות (עם עובד, 1992); חבלים (עם עובד, 1998)
- בן נר יצחק: בוקר של שוטים (כתר, 1992)
- ברבש בני: מי פירסט סוני (הקיבוץ המאוחד, 1994)
- ברטוב חנוך: פצעי בגרות (עם עובד, 1969)
- בר-יוסף יהושע: עיר קסומה* (הקיבוץ המאוחד, 1979)
- גרוסמן דוד: ספר הדקדוק הפנימי* (הקיבוץ המאוחד, 1991); מומיק (הקיבוץ המאוחד, 2006)
- הנדל יהודית: החמסין האחרון (הקיבוץ המאוחד, 1993)
- יהושע אברהם ב': המאהב (שוקן, 1981); מר מאני* (הקיבוץ המאוחד, 1993); השיבה מהודו (הקיבוץ המאוחד, 1994); שליחותו של הממונה על משאבי אנוש (הקיבוץ המאוחד, 2004)
- לפיד שולמית: גיא אוני (כתר, 1982)
- מגד אהרן: החי על המת (עם עובד, 1974); פויגלמן (עם עובד, 1987); מסע באב (עם עובד, 1980)
- מיכאל סמי: חצוצרה בוואדי (עם עובד, 2003); חסות (עם עובד, 1979)
- נבו אשכול: ארבעה בתים וגעגוע (זמורה ביתן, 2004)
- ס' יזהר (סמילנסקי): מקדמות* (זמורה ביתן, 1992)
- עגנון שמואל יוסף: סיפור פשוט* (כל סיפורי ש"י עגנון, כרך ג': על כפות המנעול, שוקן, 1998; וכן: סיפור פשוט (כולל הערות וביאורים, שוקן, 1998); שירה* (שוקן, 1999)
- עוז עמוס: מיכאל שלי (עם עובד, 1990); מנוחה נכונה (עם עובד, 1983); קופסה שחורה (עם עובד, 1996)
- עמיר אלי: מפריח היונים (עם עובד, 1993)
- פוגל דוד: חיי נישואים* (הקיבוץ המאוחד, 2000)
- קורן ישעיהו: לוויה בצהריים (מפעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור, 1974)
- ק' צטניק: השעון (מוסד ביאליק, 1972)
- קנז יהושע: התגנבות יחידים* (עם עובד, 2006); מחזיר אהבות קודמות (עם עובד, 1997)
- קניוק יורם: חימו מלך ירושלים (עם עובד, 2003); אדם בן כלב (ספרית פועלים, 1987)
- ראובני אהרן: שמות (עם עובד, 1969)
- רביניאן דורית: החתונות שלנו (עם עובד, 1999)
- שבתאי יעקב: זיכרון דברים* (מפעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור, 1977)
- שדה פנחס: החיים כמשל (שוקן, 2002)
- שחם נתן: רביעיית רוזנדרף (עם עובד, 1987)
- שלו מאיר: רומן רוסי (עם עובד, 1988); כימים אחדים (עם עובד, 1994); יונה ונער (עם עובד, 2006)
- שמיר משה: הוא הלך בשדות (עם עובד, 1972); במו ידיו: פרקי אליק (עם עובד, 1972)
- תמוז בנימין: מינוטאור (הקיבוץ המאוחד, 1980); רקוויאם לנעמן (זמורה-ביתן-מודן, 1978)

קבוצה שנייה – רומאן מתורגם

- אוסטר פול: ארמון הירח (עם עובד, 1977); מוסיקת המקרה (עם עובד, 1992)
- אורוול ג'ורג': 1984 (עם עובד, 1972)
- אז'אר אמיל (גארי רומאן): כל החיים לפניו (עם עובד, 1984)

- אייטמטוב צ'ינגיס: והיום איננו כלה (עם עובד, 1994)
- אליוט ג'ורג': הטחנה על שפת הפלוס (כרמל, 1998)
- גולדינג ויליאם ג'רלד: בעל זבוב (עם עובד, 1972)
- בולקוב מיכאיל: האמן ומרגריטה* (ידיעות אחרונות – ספרי חמד, 1999)
- בל היינריך: המוקיון (מסדה, 1971)
- בלזק אונורה דה: אבא גוריו (הקיבוץ המאוחד, 1992); הדודן פונס (עם עובד, 1981)
- ברונטה אמילי: אנקת גבהים (כתר, 1990)
- ברונטה שרלוט: ג'יין אייר (זמורה ביתן, 1987)
- בשביס-זינגר יצחק: העבד (עם עובד, 2004)
- גארי רומאן: עפיפונים (עם עובד, 1983)
- גריין גרהם: מסעותי עם דודתי (עם עובד, 1989)
- דה לוקה ארי: הר אדוני (הקיבוץ המאוחד, 2003)
- דוסטויבסקי פ"מ: החטא ועונשו* (ידיעות אחרונות, 1995)
- דיקנס צ'רלס: תקוות גדולות (ספרית פועלים, 1983); זוד קופרפילד (דביר וזמורה ביתן, 1987)
- הסה הרמן: נרקיס וגולדמונד (שוקן, 1975)
- הרפר לי: אל תיגע בזמיר (עם עובד, 2003)
- וולף וירג'יניה: אל המגדלור* (מפעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור, סימן קריאה, 1975)
- וילד אוסקר: תמונתו של דוריאן גריי (אור-עם, 1984; וכן: חנות ספרים, 1998)
- טולסטוי לב: אנה קרנינה* (עם עובד, 1999)
- מאן תומס: בית בודנברוק* (עם עובד, 1986)
- לורנס דיוויד הרברט: בנים ואוהבים (שוקן, 1981)
- מארקס ג' גרסיה: מאה שנים של בדידות* (עם עובד, 1972); אהבה בימי כולרה (עם עובד, 1989)
- מוריסון טוני: העין הכי כחולה (הקיבוץ המאוחד, 1996)
- מלמוד ברנרד: העוזר (עם עובד, 1979)
- ממי אלבר: נציב מלח (עם עובד, 1964)
- סלינגר ג'רום דיוויד: התפסן בשדה השיפון (עם עובד, 1975)
- סראמגו ז'וזה: על העיוורון (הקיבוץ המאוחד, 2000)
- פוקנר ויליאם: הקול והזעם* (ספרית פועלים, 1973); אור באוגוסט* (ספרית פועלים, 1968)
- פיצג'ראלד פ' סקוט: גטסבי הגדול (הקיבוץ המאוחד, 1999); ענוג הוא הלילה (עם עובד, 1973)
- פלובר גוסטב: מאדאם בובארי* (הקיבוץ המאוחד, 1991)
- פרלה יהושע: יהודים סתם (הקיבוץ המאוחד, 1992)
- פריש מקס: הומו פאבר (ספרית פועלים, 1982)
- קאמי אלבר: הדבר (עם עובד, 2001); הזר (עם עובד ומסדה, 1985); אדם הראשון (עם עובד, 1995)
- קונדרה מילן: ספר הצחוק והשכחה (זמורה ביתן, 1981)
- קזנצאקיס ניקוס: חייו ומעלליו של אלכסיס זורבס (זורבה היווני) (עם עובד, 1995)
- קפקא פרנץ: המשפט* (שוקן, 1992)

קבוצה שלישית – נובלה עברית

- אורפז יצחק: נמלים (שלוש נובלות, עם עובד, 1972; וכן: גוונים 1997)
- ביאליק חיים נחמן: מאחורי הגדר, (ביאליק – סיפורים, דביר, 1956; וכן: חיים נחמן ביאליק, פרויקט בן יהודה – <http://benyehuda.org/bialik>)
- בן נר יצחק: עתליה (אחרי הגשם: שלושה סיפורים, כתר, 1979)
- הראבן שולמית: נביא; אחרי הילדות; שונא הנסים (צימאון, דביר, 1996)
- טביב מרדכי: כינורו של יוסי (עם עובד, 1964)
- יהושע אברהם ב': שלושה ימים וילד (כל הסיפורים, הקיבוץ, המאוחד, 1993)
- כהנא-כרמון עמליה: לב הקיץ לב האור (בכפיפה אחת, הקיבוץ המאוחד, 1971; וכן: כאן נגור: חמש נובלות, הקיבוץ המאוחד, 1996)
- ס' יזהר (סמילנסקי): חרבת חזעה (ארבעה סיפורים, הקיבוץ המאוחד, 1984; וכן: סיפור חרבת חזעה ועוד שלושה סיפורי מלחמה, זמורה ביתן, 1989)
- סרי דן בניה: עוגיות המלח של סבתא סולטנא (כתר, 1988)
- קסטל-בלום אורלי: המינה ליזה (כתר, 1995); רדיקלים חופשיים (רדיקלים חופשיים, כתר, 2000)

קבוצה רביעית – נובלה מתורגמת

- אייטמטוב צ'ינגיס: ג'מילה (כרמל, 2005)
- הראבל בוהומיל: העיירה שבה נעצר הזמן (עקד, 1994)
- בולגאקוב מיכאיל: לב של כלב (כפתור, תשמ"ט)
- המינגווי ארנסט: הזקן והים (עם עובד, 1980)
- זיסקינד פטריק: היונה (עם עובד, 1986; וכן: ידיעות ספרים, 2005)
- מאן תומס: טוניו קריגר; מוות בוונציה (מוות בוונציה וסיפורים אחרים, הקיבוץ המאוחד, 1988)
- מוריאק פרנסואה: הנשיקה למצורע; הורתו (הנשיקה למצורע, עם עובד, 1981)
- מלוויל הרמן: ברטלבי (משרד הביטחון, ספריית תרמיל, 1988; וכן: המעורר מס' 2, 1997);
- וכן: מחווה לשישה סיפורים של המאה התשע-עשרה, בעריכת נילי מירסקי, עם עובד, 2006.

הערה: במועד חורף תשע"ו (בלבד), יעמדו במוקד שתי נובלות, שעליהן תופענה שאלות ספציפיות בבחינת הבגרות; האחת, נובלה עברית: "בדמי ימיה" מאת ש"י עגנון (על כפות המנעול, שוקן, 1998), והאחרת, נובלה מתורגמת: "הזקן והים" מאת ארנסט המינגווי (עם עובד, 1980, תרגום: יצחק שנהר, תרגום נוסף לבחירת המורים: אלון אלטרס, הוצאת ידיעות אחרונות, ספרי חמד, 2009).

פרק ד – דרמה

יש ללמוד שני מחזות: טרגדיה אחת (מאת סופוקלס או מאת שקספיר) מן הקבוצה הראשונה, ומחזה אחד נוסף (עברי או מתורגם), מבין המחזות שבקבוצות השנייה והשלישית.

קבוצה ראשונה – טרגדיה מאת סופוקלס או מאת שקספיר

סופוקלס: אנטיגונה (דביר, 1970; וכן: מוסד ביאליק, 1971; וכן: שוקן, 1990);
אדיפוס (מוסד ביאליק, 1971; וכן: שוקן, 1994)
שקספיר ויליאם: המלט (אור-עם, 1973; וכן: דביר, 1981); **מקבת** (הקיבוץ המאוחד, 1971; וכן: עם עובד, 1986); **המלך ליר** (מוסד ביאליק, 1971; וכן: אור-עם, 1994); **אותלו** (דביר, 1991)

קבוצה שנייה – מחזה מתורגם

איבסן הנריק: בית בובות (אור-עם, 1983)
ברכט ברטולד: מעגל הגיר הקווקזי (אור-עם, 1984); **אימא קוראז'** (עם עובד, 1986)
דירנמט פרידריך: ביקור הגברת הזקנה (אור-עם 1983)
ויליאמס טנסי: ביבר הזכוכית (אור-עם, 1982); **חשמלית ושמה תשוקה** (אור-עם, 1985)
לורקה גרסיה פדריקו: ירמה (מחזות, הקיבוץ המאוחד, 1965; וכן: עם עובד, 1988)
מילר ארתור: מותו של סוכן (אור-עם, 1986)
סטרינדברג אוגוסט: העלמה יוליה (אור-עם, 1985)
פינטר הרולד: החדר (אור-עם, 1988)
פירנדלו לואיג'י: שש נפשות מחפשות מחבר (מרכז ישראלי לדרמה, 1990)
צ'כוב אנטון: גן הדובדבנים; שלוש אחיות (ארבעה מחזות, עם עובד, 1973)

קבוצה שלישית – מחזה עברי

אלוני נסים: הכלה וצייד הפרפרים (הקיבוץ המאוחד, 1980); **הנסיכה האמריקאית** (עמיקם, 1963); **אכזר מכל המלך** (ידיעות אחרונות, ספרי חמד, 1997)
בן שמחון גבריאל: מלך מרוקאי (עדי, 1980)
בר יוסף יוסף: אנשים קשים (מפעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור, 1983)
ליון חנוך: חפץ (חפץ ואחרים, הקיבוץ המאוחד, 1988); **הילד חולם** (מלאכת החיים ואחרים, הקיבוץ המאוחד, 1991)
לפיד שולמית: רכוש נטוש (אור-עם, 1991)
סובול יהושע: ליל העשרים (אור-עם, 1990); **גטו** (אור-עם, 1989)
שבתאי יעקב: נמר חברבורות (הקיבוץ המאוחד, 1985)
תומר בן ציון: ילדי הצל (עמיקם, 1963)

נושאי הלימוד לבחינה בספרות

לעולה חדש, לתושב חוזר ולתושב ארעי

2 יחידות לימוד – שאלון מספר 045

פירוט בחינות הבגרות לנבחנים חיצוניים עולים – במסגרת ה- 100%

בחינות הבגרות (100%) שיתקיימו במועדי חורף וקיץ, תשע"ו, חורף וקיץ תשע"ז וחורף תשע"ח.

חומר הלימוד לבחינה בשאלונים אלה יתבסס על נושאי הלימוד המפורטים להלן.

1. מבנה תכנית הלימודים

קבוצות	פרקים
1. השירה העברית בימי-הביניים 2. שירי ביאליק 3. שירים מהמחצית הראשונה של המאה ה-20: גולדברג, אצ"ג, רחל 4. שירים מהמחצית השנייה של המאה ה-20: מתוך נושא אחד מבין ארבעה נושאים	א. שירה
1. סיפורים של עגנון 2. סיפורים עבריים של יוצרים אחרים 3. סיפורים מתורגמים	ב. סיפור קצר
1. טרגדיה של סופוקלס או של שקספיר 2. דרמה מודרנית	ג. דרמה
1. רומאנים עבריים, נובלות עבריות 2. רומאנים מתורגמים, נובלות מתורגמות 3. רומאנים נוספים 4. ספרי קריאה עבריים 5. ספרי קריאה מתורגמים	ד. רומאן, נובלה, ספר קריאה

2. מבנה הבחינה

- כל פרקי הבחינה הם חובה.
  - הנבחן יענה על שש שאלות:
- בפרק א (שירה) יענה הנבחן על שתי שאלות. כל שאלה בפרק זה תתייחס לשיר אחר, ומשקלה יהיה 12 נקודות (סה"כ 24 נקודות).
- בפרק ב (סיפור קצר) יענה הנבחן על שתי שאלות. כל שאלה בפרק זה תתייחס לסיפור אחר, ומשקלה יהיה 12 נקודות (סה"כ 24 נקודות).
- בפרק ג (דרמה) יענה הנבחן על שאלה אחת. משקל השאלה יהיה 26 נקודות.
- בפרק ד (רומאן וספרי קריאה) יענה הנבחן על שאלה אחת. משקל השאלה יהיה 26 נקודות.

3. נושאי הלימוד

פרק א – שירה

במסגרת פרק זה יש ללמוד עשרה שירים על פי המפורט להלן:

קבוצה ראשונה – השירה העברית בימי-הביניים

יש ללמוד שני שירים: שיר אחד מכל קבוצה (א-ב).

א	יהודה הלוי	לבי במזרח; יפה נוף; הבא מבול
ב	משה אבן עזרא	כתנות פסים
	שלמה גבירול אבן	ראה שמש; לאטך דברי שירך

(כל השירים, פרט לשיר 'ישנה את', מתוך: שירמן חיים, **השירה העברית בספרד ובפרובנס**, מוסד ביאליק, 1960. השיר 'ישנה את' בתוך: **שירת איטליה** – אנתולוגיה, ח' שירמן (עורך), ברלין, תרצ"ד).

קבוצה שנייה – שירת חיים נחמן ביאליק

יש ללמוד שני שירים: שיר אחד מכל קבוצה (א-ב)

א	לבדי	
ב	הכניסיני תחת כנפך; ציפורת; עם דמדומי החמה	

(**שירים**, מהדורה מדעית, דביר, תשמ"ג-תש"ן; וכן: ח"נ ביאליק, **השירים**, בעריכת אבנר הולצמן, דביר, 2004; וכן: [פרויקט בן יהודה](#))

קבוצה שלישית – שירי המחצית הראשונה של המאה העשרים

יש ללמוד שלושה שירים: שיר אחד מכל משורר

א	לאה גולדברג: אורן, ולא היה בינינו אלא זהר, האמנם עוד יבואו, הסתכלות בדבורה (שירים, כרכים א-ג, בעריכת: ט. ריבנר, ספרית פועלים, 1973)
ב	אורי צבי גרינברג: שיר אמי והנחל, שיר נס השיר, תפילה אחרונה, אליהו הנביא (ששה מיליונים כוסות אליהו). (כל כתבי אצ"ג, מוסד ביאליק, ירושלים, 1990-2001).
ג	רחל: פגישה, חצי פגישה, מיכל, רק על עצמי, באחד גלגולי (שירת רחל, דבר, 1977; וכן: פרויקט בן יהודה).

קבוצה רביעית – שירי המחצית השנייה של המאה העשרים

יש ללמוד שלושה שירים:

חובה לבחור נושא אחד מבין הארבעה וללמוד שיר אחד מכל זוג שירים בנושא שנבחר.

זיהויות

1.	יהודה עמיחי: כל הדורות שלפני (שירי יהודה עמיחי, כרך 2, שוקן, 2004)	או	ארז ביטון: דברי רקע ראשוניים (ציפור בין יבשות, הקיבוץ המאוחד, 1990)
2.	חיים גורי: אודיסס (השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1998)	או	יונה וולך: יונתן (תת ההכרה נפתחת כמו מניפה, הקבוץ המאוחד, 1992)
3.	נדא'א חורי: הדיברות (מס' 2) (בגוף אחר, מבחר שירים 1987 – 2010, קשב לשירה, 2011)	או	רוני סומק: שיר פטריוטי (מחתרת החלב, זמורה ביתן, 2005)

מה זאת אהבה?

1.	דליה רביקוביץ: חול אפסי (כל השירים עד כה, הקבוץ המאוחד, 1995)	או	נתן זך: כשצלצלת רעד קולך (כל השירים ושירים חדשים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 2008)
2.	זלדה: כאשר היית פה (שירי זלדה, הקבוץ המאוחד, 1985)	או	יהודה עמיחי: וכל הנשים אמרו (דוד מלך ישראל חי וקיים, שיר מספר 7, שירי יהודה עמיחי, כרך 5, שוקן, 2004)
3.	דוד אבידן: בעיות אישיות (כל השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 2009)	או	מאיר ויזלטיר: ולמה היא נושכת את שפתייה (שרטוטים תל-אביבים, 7, דבר אופטימי עשיית שירים, הקבוץ המאוחד, 2000)

לחיות בארץ ישראל

1.	חיים גורי : ירושה (השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1998)	או	אמיר גלבע : שיר בבוקר בבוקר (כל השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1994)
2.	משה דור : גם הנוטשים (עוברים את הנהר, זמורה ביתן, 1989)	או	אריה סיון : אני בסך הכול (ערבון, מבחר שירים 1957-1997, הקבוץ המאוחד, 2002)
3.	יהודה עמיחי : תיירים (שירי יהודה עמיחי, כרך 3, שוקן, 2004)	או	יצחק לאור : אהבת הארץ (שירים 1974-1992, הקבוץ המאוחד, 2002)

שירים בעקבות השואה

1.	מאיר ויזלטיר : אבא ואמא הלכו לקולנוע (קיצור שנות השישים, שירים -1972 1959), הקבוץ המאוחד, 1984	או	זן פגיס : טיוטת הסכם לשילומים (כל השירים, הקבוץ המאוחד, 1991)
2.	טוביה ריבנר : שם אמרתי (ואל מקומי שואף, ספרית פועלים, 1990)	או	אמיר גלבע : יצחק (כל השירים, כרך א, הקבוץ המאוחד, 1994)
3.	זן פגיס : כתוב בעיפרון בקרון החתום (כל השירים, הקבוץ המאוחד, 1991)	או	אבנר טריינין : כתונת איש המחנות (הר זיתים, אגודת שלם, 1969)

פרק ב – סיפור קצר

בפרק שלוש קבוצות. יש ללמוד חמישה סיפורים, לפי הפירוט בכל קבוצה.

קבוצה ראשונה – סיפורים של עגנון

יש ללמוד סיפור אחד מבין הסיפורים הבאים :

פרנהיים ; הרופא וגרושתו ; האדונית והרוכל ; המטפחת ; פנים אחרות ; מדירה לדירה

קבוצה שנייה – סיפורים עבריים של יוצרים אחרים

יש ללמוד שני סיפורים מבין הסיפורים הבאים:

- ר' אלמוג: תיקון אמנותי (תיקון אמנותי)
- א' אפלפלד: שלושה (עשן), המצוד (אדני הנהר)
- ד' בארון: פראדל, שפרה (פרשיות)
- י' בן נר: קולנוע, משחקים בחורף (שקיעה כפרית)
- ס' ברדוגו: חיזו בטטה (ילדה שחורה)
- י"ד ברקוביץ: כרת, תלוש (כתבי י"ד ברקוביץ)
- ח' הזז: שלולית גנוזה (ריחיים שבורים)
- י' הנדל: סיפור בלי כתובת (כסף קטן)
- ס' ליברכט: תפוחים מן המדבר (תפוחים מן המדבר)
- א' מגד: יד ושם (ישראל חברים)
- מ' מגן: פטרו (כפתורים רכוסים היטב)
- ע' עוז: דרך הרוח (ארצות התן)
- י' קנז: התרנגולת בעלת שלוש הרגליים (מומנט מוסיקלי)
- א' קרת: צפירה (צנורות)
- י' שבתאי: הסתלקות (הדוד פרץ ממריא)
- ג' שופמן: הערדל (כל כתבי ג' שופמן, כרך א)
- י' שטיינברג: העיוורת (כתבי י' שטיינברג)
- ב' תמוז: תחרות שחייה (אנטון הארמני)

קבוצה שלישית – סיפורים מתורגמים

יש ללמוד שני סיפורים מבין הסיפורים הבאים:

- י' איזריס: תחנה (מקום על פני האדמה)
- י' באבל: בן הרבי, מעשה בשובכי (סיפורים)
- י' בשביס זינגר: המפתח (המפתח)
- נ' גוגול: האדרת (האדרת וסיפורים אחרים)
- א' הנרי: אחרי עשרים שנה (אחרי עשרים שנה)
- ג' דה מופאסאן: העלמה פרל (הירושה)
- נ' מחפוז: אחרי עשרים שנה (מקום על פני אדמה)
- ו' נבוקוב: רגע של חסד (תריסר רוסי)
- ג"ד סלינג'ר: יום נפלא לדגי בננה (תשעה סיפורים)
- ג' פיילי: שיחה עם אבי (סימן קריאה 16, 17, 1973)

א' פינק: הגן המפליג למרחקים, מול הראי (מול הראי)
א"פ צ'כוב: יגון; כינורו של רוטשילד (הגברת עם הכלבלב ועוד סיפורים)
ה"פ קלייסט: רעידת אדמה בצ'ילה
ר' קרבר: דבר קטן וטוב; נוצות (דבר קטן וטוב)

הערה: במועד חורף תשע"ו, במועד קיץ תשע"ו ובמועד חורף תשע"ז, אחת מן השאלות בפרק "סיפור קצר" תהיה על הסיפור 'אח קטן' מאת רונית מטלון. (זרים בבית, הקיבוץ המאוחד, 1992).
החל מקיץ תשע"ז ועד לחורף תשע"ט (ועד בכלל) הסיפור שעליו תישאל שאלה ספציפית בבחינה יהיה הסיפור 'רעידת אדמה בצ'ילה' מאת היינריך פון קלייסט. (קולהאס ואחרים, הקיבוץ המאוחד, 2002).

פרק ג – דרמה

בפרק שתי קבוצות. יש ללמוד מחזה אחד – מאחת הקבוצה הבאות:

קבוצה ראשונה – טרגדיה (של סופוקלס או של שקספיר)

סופוקלס: אנטיגונה; אדיפוס המלך
שקספיר: המלט; מקבת; המלך ליר; אותלו

קבוצה שנייה – דרמה מודרנית

ה' איבסן: בית בובות
פ' דירמנט: ביקור הגברת הזקנה
ט' ויליאמס: ביבר הזכוכית, חשמלית ושמה תשוקה
ח' לוין: חפץ
א' מילר: מותו של סוכן
ב"צ תומר: ילדי הצל

הערה: יש להכיר את יסודות הדרמה.

פרק ד – רומן, נובלה, ספר קריאה

יש ללמוד רומן אחד ולקרוא שלושה ספרי קריאה, לפחות אחד מהם מן הספרות העברית.

קבוצה ראשונה – רומן נלמד

הנבחרים ילמדו רומן אחד, או נובלה אחת מבין היצירות שברשימה בעמ' 94 - 97 בחוברת תכה"ל המעודכנת. לרשימת הרומנים ניתן להוסיף גם את "תרנגול כפרות", מאת: אלי עמיר.

קבוצה שנייה – ספרי קריאה

התלמידים יקראו שלושה ספרים, לפחות אחד מהם מן הספרות העברית.
רשימת ספרים:

ספרי קריאה עבריים

א' אפלפלד: כל אשר אהבתי

ד' בן-אמוץ: לזכור ולשכוח

ב' ברבש: מיי פירסט סוני

ב' גור: אבן תחת אבן

ד' גרוסמן: מישהו לרוץ איתו

א' דגן: ליצני החצר

ס' ליברכט: איש ואישה ואיש

ש' לפיד: גיא אוני

מ' מגן: בשוכבי ובקומי, אישה

ע' עוז: פנתר במרתף

ק' צטניק: השעון

ד' רביניאן: סמטת השקדיות בעומריג'אן

ב' תמוז: חיי אליקום; מינוטאור

י' רותם: קריעה

ספרי קריאה מתורגמים

פ' אוסטר: המצאת הבדידות; מר ורטיגו

ג' אורוול: 1984

מ' בקר: יעקב השקרן

א' ברונטה: אנקת גבהים

מ' האדון: המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה

א' המינגווי: הזקן והים
פ' זיסקינד: סיפורו של מר זומר
ל' טולסטוי: מות איוון איליץ'
ה' לי: אל תיגע בזמיר
א' מוריס: פרחי הירושימה
א"מ מולינה: ירח מלא
ס' מיריביליס: המורה זהובת העיניים
ג"ד סלינג'ר: התפסן בשדה השיפון
א' קאמי: אדם הראשון
ג"מ קוטזי: הברברים באים
א' קרטס: ללא גורל

נושאי הלימוד לבחינה בספרות

3 יחידות לימוד (השלמה ל-5 יח"ל)

שאלון מספר 107

בחינות הבגרות (100%) שיתקיימו במועדי חורף וקיץ, תשע"ו, חורף וקיץ תשע"ז וחורף תשע"ח.

שימו לב!

נושאי הלימוד המפורטים להלן הם בהיקף של 3 יחידות לימוד ומהווים המשך והשלמה לנושאי הלימוד המפורטים לבחינה ב-2 יחידות לימוד, ויחד – 5 יחידות לימוד.

1. מבנה תכנית הלימודים

קבוצות	פרקים
1. נובלות, דרמה (קומדיה של שקספיר או דרמה מודרני) 2. האודיסאה, דון קיחוטה, שלוש קבוצות של שירים	א. מבחר יצירות מספרות העולם ב. נושאים בין-ז'אנריים (יש ללמוד שניים מהנושאים הבאים): 1. להיות יהודי, להיות ישראלי – קולות וזהויות 2. ספרות בעקבות השואה 3. התבגרות בראי הספרות 4. בכול צופייה והכול צפוי בה – סוגיות ארספואטיות 5. לא הכול ראליסטי... – מן המיתולוגי אל הפנטסטי 6. נשיות וגבריות – ייצוגי מיגדר בספרות
- שירה - סיפורת - רומן ונובלה - דרמה	

2. מבנה הבחינה

בבחינה שני פרקים.

בפרק הראשון – מבחר יצירות מספרות העולם – יענה הנבחן על **שלוש** שאלות: שאלה **אחת** מהקבוצה הראשונה ו**שתי** שאלות מהקבוצה השנייה.

בפרק השני – נושאים בין-ז'אנריים – יענה הנבחן על **שתי** שאלות – שאלה אחת מכל **אחד** משני הנושאים שלמד.

משקלו של הפרק הראשון – 34 נקודות (18 נקודות לשאלה מהקבוצה הראשונה; 8 נקודות לכל שאלה מהקבוצה השנייה).

משקלו של הפרק השני – 66 נקודות (33 נקודות לכל שאלה).

הערה: כל היצירות שנוספו לתכנית הלימודים בספרות, החל מקיץ תשס"ז, ניתנות לבחירה גם על-ידי התלמידים האקסטרניים (כולל רשימת סרטי הקולנוע המופיעה בתכנית הלימודים בספרות התשס"ז ורשימת הסרטים המופיעה בחוזר מפמ"ר מס' 1, תשע"ב). רשימת היצירות מתפרסמת באתר האינטרנט של המפמ"ר לספרות, **חדר המורים לספרות**, שכתובתו היא: http://cms.education.gov.il/EducationCMS/UNITS/Mazkirut_Pedagogit/Sifrut.

3. נושאי הלימוד

פרק א – מבחר יצירות מספרות העולם

קבוצה ראשונה

נובלות

יש ללמוד **שתי** נובלות מבין הנובלות האלה:

גוגול ולדימיר: **האף (סיפורים פטרבורגיים)**, הקיבוץ המאוחד וסימן קריאה, (1992)

טולסטוי לב ניקולאייביץ': **מות איוון איליץ'** (דביר, תשמ"ז; הקיבוץ המאוחד, 1999)

פון קלייסט היינריך: **מיכאל קולהאס** (בבל, תשס"ב, 2002)

קפקא פרנץ: **הגלגול (רופא כפרי, עם עובד, תש"ס, 2000)**

דרמה

יש ללמוד מחזה **אחד** בלבד – קומדיה של שייקספיר או דרמה מודרנית:

א. קומדיות של שקספיר: **חלום ליל קיץ** (מוסד ביאליק, 1964; ספרית פועלים, 1988; **כטוב בעיניכם**

(דביר, 1990); **מהומה רבה על לא דבר** (דביר, 1988)

ב. דרמות מודרניות: **בקט סמואל: מחכים לגודו** (אדם, 1985); **ברכט ברטולד: אימא קוראז'** (עם עובד, 1986); **יונסקו יוג'ין: הכיסאות** (אור-עם, 1982)

קבוצה שנייה

הומרוס

יש ללמוד פרק אחד מתוך **האודיסאה** – פנלופה מכירה את אודיסאוס (**האודיסאה**, ספר 23, תרגום לפרוזה מאת אהוביה כהנא, כתר, 1996; אפשר לשלב גם קטעים נבחרים מתוך תרגומו של שאול טשרניחובסקי, שיר 23, עם עובד, 1987).

סרוונטס מיגל דה

יש ללמוד שני פרקים מתוך **דון קיחוטה** – פרק ח ופרק נוסף על-פי בחירה (הקיבוץ המאוחד, 1994).

שירה

יש ללמוד **שישה שירים** – שני שירים מכל קבוצה:

הערה: השירים המסומנים ב-* מופיעים באנתולוגיה **הנשיקה מבעד למטפחת** (בעריכת אשר רייך, עם עובד). השירים המסומנים ב-^ נכללים בתקליטור **שירים בתערוכה** (בהפקת ת"ל ומטח, 1999). הטקסט שיופיע בשאלון הבחינה הוא התרגום **הראשון** שמצוין ליד שם השיר.

א. **אדוניס (עלי אחמד סעייד אסבר):** ראשית הידידות (תרגום: רגולנט שמואל, **בלהט החרב המתהפכת**, עין, 1994)

גלטשטיין יעקב^: בלדה (תרגום: הרשב בנימין, **שירה מודרנית**, עם עובד, 1992)

גתה וולפגאנג: שיר לילה של נודד* (תרגום: אור אמיר והירשפלד אריאל: מוסף **הארץ** לספרות.

תרגומים נוספים: טשרניחובסקי שאול: **כל השירים**; אבי-שאול מרדכי: **מבחר שירים**, ספרית

פועלים, 1986; פלס ישעיהו: **מאזניים**, יולי 1988)

יוז טד: ירח מלא ופרידה הקטנה* (תרגום: זנדבנק שמעון, **אנתולוגיה אנגלית**, שוקן, 1992. תרגומים

נוספים: מסג סבינה: **שועל המחשבה**, שוקן, 1996; אייג ז'אקוב אליעזרה: **מאזניים**, נובמבר 1989;

לעאל איריס: **מאזניים**, נובמבר 1989; סגל אורה: **מאזניים**, נובמבר 1989)

לסקר-שילר אלזה: פרידה^ (תרגום: עמיחי יהודה, **שירים**, עקד, 1969)

שקספיר ויליאם: סונט 130*^ (תרגום: אור אמיר והירשפלד אריאל, **הנשיקה מבעד למטפחת**, עם

עובד, 2001. תרגום נוסף: **ויזלטיר מאיר: פגימות**, סימן קריאה, 1979)

ב. **ברכט ברטולד:** גנרל הטנק שלך^ (תרגום: הרשב בנימין, **גלות המשוררים**, הקיבוץ המאוחד, 1978)

ג'ובראן חליל ג'ובראן: הילדים^ (תרגום: נועה זאלוד, **הנביא**, מודן, 1980)

היינה היינריך: האורן הבודד (תרגום: פרידמן שמואל: **מבחר תרגומים**, פרידמן, 1986; תרגומים

נוספים: שדה פנחס: אהבה – **אנתולוגיה משירת העולם**, שוקן, 1989; טנאי שלמה: **ייסורים וחיוכים**

- מבחר שירי היינה, רשפים, 1995; רינג ישראל: דרכים להבנת השירה, ספרית פועלים, 1965; אוריאל גילה, לקט משירת העולם, 1987)
- מאנגר איציק: אהבה^א (תרגום: מלצר שמשון, שיר בלדה סיפור, הוצאת י"ל פרץ, 1962)
- פו אדגר אלן: אנבל-לי*^א (תרגום: ז'בוטינסקי זאב, שירים ותרגומים, תש"ז)
- פרוסט רוברט: אש וכפור* (תרגום: ליטווין רינה, המוסף הספרותי של מעריב, 12.4.63. תרגומים נוספים: אבינועם ראובן: מבחר שירת אמריקה, עם עובד, 1953; אלעד פנחס: הארץ, המוסף הספרותי, 1.2.63; שביט עוזי: מבפנים, מאי-יוני, 1973; דור משה: מעריב, 3.3.1961; שתל שמואל: משא, עיתון למרחב, 8.2.63)
- שימבורסקה ויסלבה: שמחת הכתיבה (תרגום: וייכרט רפי, אטלנטיס, עכשיו, 1993)
- ג. אחמטובה אנה: שיר הפגישה האחרונה* (תרגום: הרשב בנימין: שירה מודרנית, עם עובד, 1992. תרגומים נוספים: רחל, שירת רחל, דבר; זוסמן עזרא: שירי אנה אחמטובה, דבר, 1970; קריקסונוב פטר: הארץ, המוסף הספרותי, 7.6.96; דיקמן עמינדב: הארץ, המוסף הספרותי, 7.6.96)
- בודלר שארל: מקבילות (תרגום: הרשב בנימין: שירה מודרנית, עם עובד, 1992; וכן זיקות, תרגום: מנור דורי פרחי הרע, הקיבוץ המאוחד, 1993; וכן היענויות, תרגום: צור ראובן, החליל והקוקיה, הקיבוץ המאוחד, 1993)
- בלייק ויליאם: הנמר* [טיגריס] (תרגום: מנור דורי: א"ב, 1993.
- תרגומים נוספים: אבינועם ראובן, מבחר שירת אנגליה, מסדה, תשט"ז; רייכמן חנניה: משירת העולם, שרברק, 1964; ש' שלום: תרגומים, יבנה, 1967; יעוז קסט איתמר: כתב בגביש, עקד) ויטמן וולט: קברניט שלי! רב החובל* (תרגום: בן נחום יונתן, דבר, 6.1.95. תרגומים נוספים: אבינועם ראובן: מבחר שירת אמריקה, עם עובד, 1953; הלקין שמעון: עלי עשב, ספרית פועלים, 1952)
- פטררקה פרנצ'סקה: סונט ד' מתוך "מותה של הגבירה לאורה" (תרגום: גולדברג לאה, קולות רחוקים וקרובים, ספרית פועלים, 1975)
- רילקה ריינר-מריה: יום סתיו* (תרגום: זנדבנק שמעון: הגרזן הפורח, כתר, 1987.
- תרגומים נוספים: ברודצקי עדה: ריינה מריה רילקה, דרכו של משורר, כרמל, 1994; שביט עוזי: עכשיו, 1993, זינגר משה: באור חיפשוך מלאכים רבים, זמורה ביתן, 1987; גולדברג לאה: קולות רחוקים וקרובים, ספרית פועלים, 1975)
- הערה לרשימת השירים**
- השוואת התרגום הראשון, המצוין לצד כל אחד מהשירים, לתרגומים נוספים המופיעים לעיל, יכולה להעשיר את העיסוק בשירים ולהעמיק את הבנת הזיקה שבין תרגום לפרשנות. אם הדבר אפשרי, רצוי להשוות את התרגום למקור.
- הטקסט שיופיע בשאלון הבחינה הוא התרגום הראשון שמצוין ליד שם השיר.

פרק ב – נושאים בין-ז'אנריים

יש ללמוד שני נושאים מבין הנושאים האלה:

- א. להיות יהודי, להיות ישראלי – קולות וזהויות
- ב. ספרות בעקבות השואה
- ג. התבגרות בראי הספרות
- ד. בכול צופייה והכול צפוי בה – סוגיות ארספואטיות
- ה. לא הכול ראליסטי – מן המיתולוגי אל הפנטסטי
- ו. נשיות וגבריות – ייצוגי מיגדר בספרות

הערה לרשימת הנושאים

בבחינה אַנן לבחור אותה יצירה בשני נושאים, גם אם היצירה כלולה בשני הנושאים. תיפסל תשובה שבה הנבחן יתייחס ליצירה שאליה התייחס בתשובה נוספת.

נושא א: להיות יהודי, להיות ישראלי – קולות וזהויות

הספרות העברית בדורות האחרונים שימשה, ובמידה רבה עדיין משמשת, זירה שבה נבחנות שאלות הנוגעות להיבטים שונים של ההווה היהודית והישראלית. הנושא, כפי שמרמזת כותרתו, מעלה לדיון סוגיות של זהות אישית וקיבוצית כגון אלה:

- * **יהודי וישראלי:** כיצד מבטאות יצירות ספרות, שנכתבו בתקופות שונות, את היחסים בין שתי הגדרות הזהות 'יהודי' ו'ישראלי'? היחסים יכולים להיות יחסים של המשכיות, של ניגוד ושל סינתזה. כיצד מיוצגת ביצירות ההווה הארץ-ישראלית מול הוויית הגולה?
- * **'צברים' ועולים:** שורשיות והשתרשות. כיצד באים לידי ביטוי הזיקה לנופי הארץ ו'כאב שתי המולדות' ביצירותיהם של יוצרים עולים וביצירותיהם של ילידי הארץ בתקופות שונות?
- * **החברה הישראלית:** תפיסת 'כור ההיתוך' מול מציאות רב-תרבותית; ה'אנחנו' מול ה'אני'. כיצד באים מתחים אידאולוגיים, בין-דוריים ובין-עדתיים לידי ביטוי ביצירות ספרות מנקודות תצפית שונות ועל רקע תמורות חברתיות ותרבותיות?
- * **אדמת מריבה:** יחסי יהודים-ערבים. איך משתקף הסכסוך היהודי-ערבי ביצירות ספרות בתקופות שונות? אילו דימויים, רווחים יותר ופחות, מיוחסים לערבים כ'אחרים' בספרות העברית? כיצד מבטאים יוצרים ערבים ישראלים את זהותם התרבותית והלאומית?

במסגרת הנושא יילמדו רומאן אחד, חמישה סיפורים, ששה שירים ומחזה אחד, כמפורט להלן.

רומאן

יש ללמוד רומאן אחד – מקבוצה א' או מקבוצה ב'.

- א. יש ללמוד רומאן אחד מבין הרומאנים האלה:
- אפלפלד אהרן: **מכוות האור** (הקיבוץ המאוחד, תש"מ)
  - בר טוב חנוך: **של מי אתה ילד?** (עם עובד, 1970)
  - מיכאל סמי: **חסות** (עם עובד, תשל"ז)
  - עגנון ש"י: **תמול שלשום**
  - שילה שרה: **שום גמדים לא יבואו** (עם עובד, 2005)
  - שלו מאיר: **רומן רוסי** (עם עובד, תשמ"ח)

- ב. יש ללמוד רומאן אחד מבין הרומאנים האלה:
- בלס שמעון: **המעברה** (עם עובד, תשכ"ד)
  - הנדל יהודית: **רחוב המדרגות** (הקיבוץ המאוחד, 1998)
  - יהושע א"ב: **גירושים מאוחרים** (הקיבוץ המאוחד, תשמ"ב)
  - נבו אשכול: **ארבעה בתים וגעגוע** (זמורה ביתן, 2004)
  - סוויסה אלברט: **עקוד** (הקיבוץ המאוחד, 1990)
  - עוז עמוס: **מנוחה נכונה** (עם עובד, תשמ"ב)
  - שמיר משה: **פרקי אליק** (עם עובד, תשל"ג)

סיפור קצר

יש ללמוד חמישה סיפורים – שלושה מקבוצה א' ושניים מקבוצה ב'.

- א. יש ללמוד שלושה סיפורים מבין הסיפורים האלה:
- ברנר חיים יוסף: **עצבים (בין מים למים. עצבים. המוצא. עוולה, הקיבוץ המאוחד, תש"מ)**
  - הזז חיים: **הדרשה (סיפורים נבחרים, דביר, תשל"ז)**
  - הראבן שולמית: **העד (בדידות, עם עובד, תשמ"ב)**
  - יהושע א"ב: **מול היערות; בתחילת קיץ 1970 (כל הסיפורים, הקיבוץ המאוחד, 1993)**
  - כנפני ע'סאם: **ארץ התפוזים העצובים (מקום על פני האדמה, ון-ליר, תש"מ)**
  - ס' יזהר: **השבוי (שבעה סיפורים, הקיבוץ המאוחד, תשל"א)**
  - סמילנסקי משה: **לטיפה (בני ערב, חלק א, דביר, תשכ"ד)**
  - עוז עמוס: **דרך הרוח (ארצות התן, עם עובד, 1989)**
  - תמוז בנימין: **חולות הזהב (חולות הזהב, כתר, 1987)**

- ב. יש ללמוד שני סיפורים מבין הסיפורים האלה:

אורפז יצחק: על חודו של כדור (עשב פרא, הקיבוץ המאוחד, 1979)
אלמוג רות: סוסים (תיקון אמנותי, כתר, 1993)
הזז חיים: רחמים (סיפורים נבחרים, דביר, תשל"ז)
הנדל יהודית: זיכרונו נפגע (אנשים אחרים הם, הקיבוץ המאוחד, 2001)
ליברכט סביון: חדר על הגג (תפוחים מן המדבר, כתר, 1986)
מגן מירה: גרברות בחצי המחיר (אל תכה בקיר, הקיבוץ המאוחד, תשנ"ז)
עוז עמוס: נוודים וצפע (ארצות התן, עם עובד, 1989)
קמחי אלונה: ליקוי ירח (אני אנסטסיה, כתר, 1996)

שירה

יש ללמוד ששה שירים מבין השירים האלה:
אדף שמעון: שדרות (המונולוג של איקרוס, גוונים, 1997)
אלתרמן נתן: מקרה פועט (הטור השביעי, כרך א, הקיבוץ המאוחד)
ביטון ארז: שיר זהרה אלפסיה (ציפור בין יבשות, הקיבוץ המאוחד, 1990)
בנאי פרץ: נעילה (יפעת ולא משהו אחר, ספרית פועלים, 1982)
גולדברג לאה: תל-אביב 1935 (עם הלילה הזה, ספרית פועלים, 1971)
גורי חיים: ירושה; חשבון עובר (השירים, כרך ב, הקיבוץ המאוחד, 1998)
גרינברג אורי צבי: רק זה שאהב (ציונים ד בתוך: כל כתביו, כרך ג, מוסד ביאליק, 1998)
חייק יואב: כרטיס ביקור (עיגול לפני עיגול, ספרית פועלים, 1979)
יונתן נתן: היה לנו הכול; לאן היינו הולכים (שירים על אדמה ומים, ספרית פועלים, 1993)
סומק רוני: חוואגיה ביאליק (גן עדן לאורז, זמורה ביתן, 1996)
סיון אריה: עפר מארץ ישראל; מוות חיים לשון (כף הקלע, הקיבוץ המאוחד, 1989)
עמיחי יהודה: אני רוצה למות על מיטתי; והגירת הוריי; לאם (שירים 1948–1962, שוקן, 1977)
עריידי נעים: פעם אדבר (איך אפשר לאהוב, עקד, 1972)
ראב אסתר: לבי עם טלליך מולדת; לאב (כל השירים, זמורה ביתן, 1994)
רביקוביץ דליה: רחיפה בגובה נמוך (כל השירים עד כה, הקיבוץ המאוחד, 1995)
רחל: הוי ארצי הורתי; אל ארצי (שירת רחל, דבר, 1977)
שמאס אנטון: דיוקן (שירה צעירה, אנתולוגיה, עקד, 1980)

דרמה

יש ללמוד מחזה אחד מן המחזות האלה:
בר יוסף יוסף: בוצ'ה (אנשים קשים – ארבעה מחזות, עם עובד, 1986)
הורוביץ דני: צ'רלי קצ'רלי (אור-עם, 1992)
יהושע א"ב: לילה במאי (שוקן, 1974)
מוסינזון יגאל: בערבות הנגב (אור-עם, 1989); קזבלן (מרכזי ישראל לדרמה, תש"ד)
מזי"א עדנה: המורדים (אור-עם, 1999)

רז אברהם: ליל העצמאות של מר שפי (הקיבוץ המאוחד, 1976)

שמיר משה: הוא הלך בשדות (אור-עם, 1989)

נושא ב: ספרות בעקבות השואה

ביצירות העוסקות בשואה באים לידי ביטוי נושאים כגון אלה:

- * התמוטטות העולם הישן, אבדן הבית והמשפחה
- * החיים בגטו והחיים במחנות
- * אבדן הילדות והתבגרות בצל השואה
- * גילויים של גבורה ומאבק על שמירת צלם אנוש
- * השחרור – האם ייתכן שחרור אמיתי? זיכרון ושכחה
- * המפגש של הניצולים עם בני היישוב בארץ אחרי שנות המלחמה
- * חוויותיהם של ילדי הניצולים שגדלו בצל השואה שעברו הוריהם

בעיית הייצוג של חוויית השואה באמצעים ספרותיים-אסתטיים: אדורנו, פילוסוף וסוציולוג גרמני, בן לאב יהודי, הטיל ספק באפשרות לכתוב ספרות לאחר השואה. ובכל זאת ספרים רבים נכתבו ונכתבים על השואה ובעקבותיה. כיצד, ובאילו כלים, מתמודדת השפה האנושית עם תופעת השואה? מהם ההבדלים בין ספרות יפה ובין עדות ותיעוד? בין איפוק לזעקה; הזרה; שימוש בתשתיות מקראיות. בנושא הזה עוסק גם מאמרו של א"ב יהושע: 'המכשולים האסתטיים של ספרות השואה'.

במסגרת הדיון בדרכי העיצוב של חוויות השואה יכולות לעלות שאלות הנוגעות להיבטים אתיים, כגון: האם שיקוף תודעת ה'יתליין' עלול להעמידו באור אנושי ולטשטש את הגבול בינו ובין קרבנו? האם נכון וראוי לבחון ספרות העוסקת בשואה באמות-מידה ביקורתיות-מוסריות אשר שונות מאלה המופעלות בספרות העוסקת בכל נושא אחר?

במסגרת הנושא יילמדו מסה אחת, רומאן אחד, ארבעה סיפורים ותשעה שירים, כמפורט להלן.

מסה

יש ללמוד מסה אחת מבין המסות האלה:

אפלפלד אהרן: אל מעבר לטרגי (מסות בגוף ראשון, הספריה הציונית, ירושלים, תשל"ט)

יהושע א"ב: המכשולים האסתטיים של ספרות השואה (הקיר וההר, זמורה ביתן, תשמ"ט)

רומאן

יש ללמוד רומאן אחד מבין הרומאנים האלה:

גרוסמן דוד: מומיק (הקיבוץ המאוחד, 2006)

לוי פרימו: **הזהו אדם?** (עם עובד, ספרית אופקים, 1988)

סמפרון חורחה: **המסע הגדול** (ספרית פועלים, 1978); **הכתיבה או החיים** (הקיבוץ המאוחד, 1997)

ק' צטניק: **סלמנדרה** (דביר, תש"ז)

קרטיס אימרה: **ללא גורל** (עם עובד, 1994)

סיפור קצר

יש ללמוד **ארבעה** סיפורים – **שניים** מקבוצה א' ו**שניים** מקבוצה ב'.

א. יש ללמוד **שני** סיפורים מבין הסיפורים האלה (סיפור **אחד** מאת כל יוצר):

אפלפלד אהרן: עשן; **אביב קר**; סיפור **אהבה** (**עשן**; עכשיו, 1962; **כמאה עדים**, הקיבוץ המאוחד,

1975); **קיטי** (**בגיא הפורה**, שוקן, 1964)

פינק אידה: מול הראי; **ציפורים**; **עקבות** (**הגן המפליג למרחקים**, ספרית פועלים, 1988); **וריאציות**

ליליות על נושא (**רישומים לקורות חיים**, עם עובד, 1995)

ב. יש ללמוד **ארבעה** סיפורים מבין הסיפורים האלה:

אלמוג רות: הניה כבר לא כחולה; **גמדים** על הפיגימה (**נשים**, כתר, 1986)

גולדשטיין רבקה: מורשתה של רייזל קידיש (**האנשים הכחולים – סיפורים צפון אמריקאיים**,

הקיבוץ המאוחד)

ויזל אלי: יום כיפור: יום ללא מחילה (**Legends of Our Time**, מכון שון, 1984)

ליברכט סביון: ילדת התותים (**סיניית אני מדברת אליך**, כתר, תשנ"ב); **החתן המושלם** של רוחלה

(**צריך סוף לסיפור אהבה**, כתר, 1995); **חגיגת האירוסין** של חיותה (**תפוחים מן המדבר**, ספרית

פועלים, 1986); **כריתה** (**סוסים על כביש גהה**, ספרית פועלים, 1988)

פינק אידה: העלייה בדרגה (**רישומים לקורות חיים**, עם עובד, 1995); **עשירי למניין**; **המחבוא**; **פיסת**

זמן (**הגן המפליג למרחקים**, ספרית פועלים, 1988)

פרימו לוי: **פענוח**; **שיבתה של צ'זארה** (**זמן שאול**, הקיבוץ המאוחד/סימן קריאה, 1988)

קרת אתגר: **נעליים** (**געגועי לקסינג'ר**, זמורה ביתן, תשנ"ד)

שירה

יש ללמוד **תשעה** שירים – **חמישה** מקבוצה א' ו**ארבעה** מקבוצה ב'.

א. יש ללמוד **חמישה** שירים של **שניים** מבין המשוררים האלה:

גלבע אמיר: **נשמת יוסי בן אחותי** ברוניה; **יצחק**; **פני יהושע** (**כל השירים**, כרך א, הקיבוץ המאוחד,

1987)

גרינברג אורי צבי: **כי זה כבר בכי**; **שיר מן היער**: **חיה הצוחקת**, אל גבעת הגוויות בשלג (**רחובות**

הנהר, שוקן, תשל"ח)

פגיס דן: **מחזור השירים** 'קרון חתום' (**כל השירים**, הקיבוץ המאוחד, 1991)

- ב. יש ללמוד **ארבעה** שירים מבין השירים האלה:
- אלתרמן נתן**: על הילד אברם; מכל העמים (**הטור השביעי**, כרך א, עם עובד, תש"י); נופלת העיר; לאן נולך את החרפה; שירי מכות מצרים; המחותרת (**כתבים**, הקיבוץ המאוחד, תשכ"א)
- ויזלטר מאיר**: אבא ואמא הלכו לקולנוע (מתוך **קיצור שנות ה-60**, סימן קריאה, הקיבוץ המאוחד, 1984)
- זק"ש נלי**: הוי הארובות (תרגום אברהם הוס, מתוך **חלב שחור**, מחברות עקד)
- טריינין אבנר**: בחזרה לאושוויץ (**אזובי הקיר**, הקיבוץ המאוחד, 1957); כתונת איש המחנות (מתוך **הר וזיתים**, אגודת שלם, 1969)
- יעוז קסט איתמר**: שירים מתוך הפואמה 'נוף בעשן': קרון; ישיר העוף; עלה עשן (עקד, 1961); שתיקות (מתוך **הזהויות**, עקד 1980); ויולה; עכשיו (**זלתות צריפים עוד נפתחות בי**, עקד, 1997)
- ישורון אבות**: תחלופה; איך הגעתי לזה; איך נקרא (**כל שיריו**, כרך ב, הקיבוץ המאוחד/סימן קריאה, 1997); **שער כניסה שער יציאה**, הקיבוץ המאוחד, 1981)
- סוצקובר אברהם**: מבחר שירים מתוך **ברכב אש** (תרגום: הרשב בנימין, מוסד ביאליק, 1964)
- סלוצקי ארנולד**: אני שומע אי שמה... (תרגום: בסר יעקב, מתוך **חלב שחור**, מחברות עקד)
- פוגל דוד**: שעטת צבאות (מתוך **כל השירים**, הקיבוץ המאוחד, תשל"ב)
- פלד עודד**: מכתבים מברגן בלזן (**מכתבים לברגן בלזן**, הקיבוץ המאוחד, תשל"ח)
- קובנר אבא**: שירים מתוך מחזור השירים 'אחותי קטנה' (**כל שיריו**, כרך ב, מוסד ביאליק, 1997)
- קצנלסון יצחק**: השיר על העם היהודי שנהרג (הקיבוץ המאוחד, תשל"א); השיר על הרבי מרדזין, פואמה (הקיבוץ המאוחד ובית לוחמי הגטאות, 1971)
- רבקה מרים**: כותנתי הצהובה; היתרתי כפתור שמלתי (**כותנתי הצהובה**, עקד)
- ריבנר טוביה**: אבי; אחותי; שער הברזל (**האש באבן**, ספרית פועלים, תשי"ז); אחותי הקטנה (**ואל מקומו שואף 1953-1989**, ספרית פועלים)
- ש' שלום**: ביתנו אפל (**עולם בלהבות**, עם עובד, דפוס דבר, תש"ד)
- שלונסקי אברהם**: סופה (**שירים**, כרך ב, ספרית פועלים, 1961)

נושא ג: התבגרות בראי הספרות

- לימוד הנושא יתמקד בתמות הכרוכות בהתבגרות – כשלב מעבר מילדות לבגרות, ובמאפיינים פואטיים של סיפורת המעצבת חוויות של התבגרות.
- התמות הדומיננטיות ביצירות, שבמרכזן חוויות של התבגרות, עוסקות בתהליכים האלה:
- * התרופפות קשר התלות בהורים
  - * תהליך של גילוי 'האני' האוטנטי והתפתחות העצמיות (Selfhood)
  - * עימות עם סמכויות
  - * תהייה על משמעות החיים ועיצוב תפיסות עולם בנושאים קיומיים וחברתיים
  - * התעוררות ארוטית והתגבשות הזהות המינית
- בלימוד היצירות הספציפיות יש לבחון כיצד באים בהן לידי ביטוי התהליכים הנ"ל, ובאיזו מידה הדמות המתבגרת מצליחה לממש את עצמה באמצעותם.

- המאפיינים הפואטיים של סיפור התבגרות ושל רומאן החניכה הם אלה :
- * בסיפור ההתבגרות כלולים שני ממדי זמן, הנובעים מכך שהסיפור נכתב על-ידי מבוגר המשחזר את חוויותיו מן העבר.
ממדי הזמן הם :
א. העבר המעוצב בפאבולה
ב. ההווה, זמן הסיפור, שבו המחבר משחזר את אירועי העבר
  - * קיים פער בין נקודת התצפית של המספר ובין נקודת התצפית של הפרוטגוניסט לגבי האירועים שהתרחשו בעבר.
  - * הדמות המרכזית ברומאן ההתבגרות מעצבת את עצמה תוך כדי בחינת היחסים בינה ובין הסובבים אותה. לפיכך ברומאן ההתבגרות לעתים קרובות מצויים קטעים רפלקטיביים.
  - * רומאן התבגרות הוא בדרך-כלל ז'אנר מודע לעצמו, ושזורים בו תיאורים של תהליך הכתיבה. זאת משום שרומאן ההתבגרות מתאר את עיצוב 'העצמי'.
בלימוד היצירות יש לבחון כיצד באים בהן לידי ביטוי המאפיינים הפואטיים הנ"ל.
במסגרת הנושא יילמדו **חמישה** סיפורים, **שני** רומאנים ו**חמישה** שירים, כמפורט להלן.

סיפור קצר

- יש ללמוד **חמישה** סיפורים : **שלושה** מקבוצה א ו**שניים** מקבוצה ב.
- א. יש ללמוד **שלושה** סיפורים מבין הסיפורים האלה :
אלוני ניסים : הינשוף ; להיות אופה (**הינשוף**, הקיבוץ המאוחד, תש"מ)
אלמוג רות : תיקון אמנותי (**תיקון אמנותי**, כתר, 1993)
ביאליק חיים נחמן : מאחורי הגדר (**סיפורים**, דביר, 1953) ; אגדת שלושה וארבעה – נוסח ב (**כל כתבי**, דביר, 1968) ; אגדת שלושה וארבעה (**ספר האגדה**, על-פי מדרש תנחומא)
בן נר יצחק : קולנוע (**שקיעה כפרית**, עם עובד, תשל"ו)
כהנא-כרמון עמליה : לב הקיץ לב האור ; במעלה גשר הברווז הירוק (**כאן נגור – חמש נובלות**, הקיבוץ המאוחד, תשנ"ו)
פוקנר ויליאם : אמבר מובער (**סימן קריאה** 1, 1972)
קנז יהושע : מומנט מוסיקלי ; בין לילה ובין שחר (**מומנט מוסיקלי**, הקיבוץ המאוחד, תש"מ).
שופמן גרשון : בבית זר (**כתבים**, כרך א, דביר, 1960)
  - * הנבחן יוכל לענות על יצירות אלה רק אם לא כתב עליהן בשאלון מספר 005.
  - ב. יש ללמוד **שני** סיפורים מבין הסיפורים האלה :
מגן מירה : לא קיבלו אותי לצבא (**כפתורים רכוסים היטב**, כתר, 1994)
עוז עמוס : הר העצה הרעה (**הר העצה הרעה**, עם עובד, תשל"ו)
קציר יהודית : שלאפשטונדה (**סוגרים את הים**, הקיבוץ המאוחד, תש"ן)

רביקוביץ' דליה: עננים (מוות במשפחה, עם עובד, תשל"ו)
שבתאי יעקב: אדושם (הדוד פרץ ממריא, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ה)
שלום עליכם: פרקי שיר השירים (מפסח עד פסח, הוצאת אל"ף, ספרית פועלים, 1982)

רומאן

יש ללמוד שני רומאנים – אחד מקבוצה א ואחד מקבוצה ב.

א. יש ללמוד רומאן אחד מבין הרומאנים האלה:

אלמוג רות: שורשי אוויר (כתר, 1987)

גרוסמן דוד: ספר הדקדוק הפנימי (הקיבוץ המאוחד, תשנ"א)

מורנטה אלזה: האי של ארתורו (הקיבוץ המאוחד, 1997)

קנז יהושע: התגנבות יחידים (עם עובד, 1986)

לחילופין אפשר ללמוד את שתי הנובלות האלה (שווה-ערך לרומאן אחד):

זיסקינד פטריק: סיפורו של מר זומר (עם עובד, 1997)

קנז יהושע: נוף עם שלושה עצים (נוף עם שלושה עצים, עם עובד, תשס"א, 2000)

ב. יש ללמוד רומאן אחד מבין הרומאנים האלה:

איתן רחל: ברקיע החמישי (עם עובד, תשל"ב)

אלבוים דב: זמן אלול (עם עובד, תשנ"ז)

באר חיים: נוצות (עם עובד, תש"מ); חבלים (עם עובד, תשנ"ח)

ברבש בני: מיי פירסט סוני (הקיבוץ המאוחד, תשנ"ד)

ברטוב חנוך: רגל אחת בחוץ (עם עובד, תשנ"ד)

זרחי נורית: משחקי בדידות (ידיעות אחרונות, 1999)

עוז עמוס: פנתר במרתף (כתר, 1995)

קאמי אלבר: אדם הראשון (עם עובד, תשנ"ה)

רות הנרי: ואולי שנה (כנרת, 1984)

רותם יהודית: קריעה (עם עובד, תשנ"ז)

שאמי רפיק: חופן של כוכבים (שוקן, 1996)

שירה

יש ללמוד חמישה שירים מבין השירים האלה:

אדף שמעון: שדרות (המונולוג של איקרוס, הקיבוץ המאוחד, 1997)

אלמוג אהרן: אכן הייתה ילדות (אביב עצבות ביהודה, ספרית פועלים, 1956); איך הייתה אמי; שבת

בערוב ימי (רחוב הרצל, עם עובד, 1978)

בז'ראנו מאיה: השתהיתי או איחרתי (אנסה לגעת בטבור בטני, הקיבוץ המאוחד, 1997)

ביאליק: פרידה (שירים, דביר, 1997)

- בת מרים יוכבד: אימא (מתוך: דמויות באופק, שירים, ספרית פועלים, 1972)
- זלדה: בתור הילדות פרי חדש; משירי הילדות (שירי זלדה, הקיבוץ המאוחד, 1985)
- חייק יואב: סבי הגיע מעץ התמרים (מאה שנים, מאה יוצרים, בימת קדם לספרות, 1999)
- ישורון אבות: תחלופה (כל שירי אבות ישורון, כרך ב, הקיבוץ המאוחד, 1997)
- עמיחי יהודה: אמי אפתה לי את כל העולם (שירים: מבחר 1948–1962, ספרית פועלים, 1975)
- פגיס דן: חמקה לה ילדותי (כל השירים, הקיבוץ המאוחד ומוסד ביאליק, 1991)
- קובנר אבא: הילד השעין את ראשו (כל שירי אבא קובנר, כרך א, מוסד ביאליק, 1997)
- רביקוביץ' דליה: זיכרונות חמים; תמונה (כל השירים עד כה, הקיבוץ המאוחד, 1995)
- שמאס אנטון: שירים לאבי (שירה צעירה, אנתולוגיה, עקד, 1980)

נושא ד: "בכול צופייה והכול צפוי בה" – סוגיות ארספואטיות

בלימוד הנושא יש להתמקד בשלוש סוגיות מרכזיות: יחסי מציאות-אמנות, יחסי יוצר-יצירה ויחסי מחבר-קורא, כפי שהן עולות מתוך יצירות ארספואטיות ומתוך מאמרים של יוצרים ושל חוקרי ספרות.

סוגיית היחסים בין מציאות לאמנות תעסוק בשאלות כגון אלה:

- * תכלית האמנות
- * התפיסות השונות לגבי היחסים בין מציאות לאמנות (האמנות כחיקוי, כייצוג או כבדיה אוטונומית)
- * ערך האמנות מול ערך החיים

סוגיית היחסים בין יוצר ליצירה תעסוק בשאלות כגון אלה:

- * מקור היצירה
- * תהליך היצירה (רציונלי, מתוכנן ומודע, ספונטני ומקורו בהשראה)
- * היצירה – כורח או בחירה?
- * מידת הנוכחות (העקבות) של מקורות ביוגרפיים ביצירה

סוגיית היחסים בין מחבר לקורא תעסוק בשאלות כגון אלה:

- * היחסים בין היוצר לקהל הקוראים, לקהילתו, לזמנו (הן במצבים של קבלה והערצה והן במצבים של דחייה ונטישה)
- * הדימויים השונים של דמות האמן (נביא, הלך, מכשף השבט)
- * האם ליוצר יש תפקיד ציבורי?

במסגרת הנושא יילמדו תשעה שירים, שלושה סיפורים, מחזה אחד, קטע אחד מן המיתולוגיה, מסה אחת ורומאן אחד, כמפורט להלן.

שירה

יש ללמוד תשעה שירים – חמישה מקבוצה א וארבעה מקבוצה ב.

- א. יש ללמוד חמישה שירים מבין השירים האלה:
- אבן גבירול שלמה: אני השר (שירמן חיים, השירה העברית בספרד ובפרובנס, מוסד ביאליק, 1960)
- ביאליק חיים נחמן: הברכה (שירים, דביר 1997) אן אלתרמן נתן: השיר הזר; הנה העצים; עוד חוזר הניגון (שירים משכבר, הקיבוץ המאוחד, 1972)
- גולדברג לאה: משירי הנחל (שירים, כרך ב, ספרית פועלים; מוקדם ומאוחר, ספרית פועלים, 1978)
- אן רחל: ספר שירי; ניב; נפתולים (שירת רחל, דבר, תשמ"א)
- ב. יש ללמוד ארבעה שירים מבין השירים האלה:
- אבידן דוד: סאדוסנטיציזם; תרומה צנועה לתיאוריה של הפואטיקה (שירים שימושיים, א' לוי-אפשטיין, 1973)
- אלתרמן נתן: בדרך הגדולה (שירים משכבר, הקיבוץ המאוחד, 1972); הבקתה; הספרים (שירים, כרך ב, הקיבוץ המאוחד, תש"ל); הערת שוליים
- ביאליק חיים נחמן: דבר; חלפה על פני; שירתי; זוהר (שירים, דביר, 1997)
- ברכט ברטולד: גלות המשוררים (גלות המשוררים, הקיבוץ המאוחד, תשל"ח)
- גולדברג לאה: על עצמי (מוקדם ומאוחר, ספרית פועלים, 1978)
- גורדון י"ל: טיפה זו מה יהא עליה?; השירה מאין תימצא? (כתבי יל"ג – שירה, דביר, 1964)
- גלבע אמיר: הולדת השיר; כמו שאני הולך (כל השירים, כרך א, הקיבוץ המאוחד, 1987)
- גרינברג אורי צבי: שיר העוגבר (כל כתביו, כרך ו', מוסד ביאליק, 1992)
- וולך יונה: בעיות זהות (תת-הכרה נפתחת כמו מניפה, ספרי סימן קריאה, הקיבוץ המאוחד, 1992)
- ויזלטיר מאיר: קח (קיצור שנות הששים, הקיבוץ המאוחד, 1984)
- זך נתן: הצייר מצייר (שירים שונים, הקיבוץ המאוחד, 1974); השיר הנכון (כל החלב והדבש, עם עובד, 1971)
- זמיר שלמה: מה אתה שר, משורר (הקול מבעד לענף, ספרית פועלים, 1990)
- חייק יואב: זה שנים במסע (חוש שביעי, הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, 1988)
- חלפי אברהם: לו כינור אני; השיר (שירים, הקיבוץ המאוחד, 1988)
- ט' כרמי: חץ (התנצלות המחבר, דביר, 1974); שירים: מבחר 1951–1994, דביר, 1994)
- טשרניחובסקי שאול: יום זה יולד בו שיר (כל כתבי טשרניחובסקי, עם עובד, 1990)
- מאנגר איציק: קבצנים ופייטנים (משירי טווס הזהב, כרמל, 1995)
- סיוון אריה: את שירי אני כותב (גבולות החול, הקיבוץ המאוחד, 1994); שיר מתהפך שיש לו שני סיומים חלופיים (כף הקלע, הקיבוץ המאוחד, 1989)
- פגיס דן: בגוש השיש; פואטיקה קטנה; בתים (כל השירים, הקיבוץ המאוחד ומוסד ביאליק, 1991)
- פנקס ישראל: כתב (בים העתיק שלנו, אבן חושן, 1999)
- פרייל גבריאל: הערה ביוגרפית; הצייד העייף; הסברה של שורה ראשונה; פירוש של שיר; נופה של שורה מן העט התמה (מתוך זמן ונוף, מוסד ביאליק, 1972)

קורזקובה חוה ברכה: בהיותי משוררת לקחתי אשראי (כתונת הפסים, ספרית פועלים, 1998)
רביקוביץ' דליה: אתה בודאי זוכר; תקוות המשורר; בקבוק במים (כל השירים עד כה, הקיבוץ
המאוחד, 1995)
שימבורסקה ויסלבה: אטלנטיס; רשמים מהתאטרון (אטלנטיס, עכשיו, 1993)

סיפור קצר

יש ללמוד שלושה סיפורים – שניים מקבוצה א' ואחד מקבוצה ב'.

א. יש ללמוד שלושה סיפורים מבין הסיפורים האלה:
בורחס חורחה לואיס: המראה והמסכה (ספר החול, כתר, 1982)
כהנא-כרמון עמליה: נעימה ששון כותבת שירים (בכפיפה אחת, הקיבוץ המאוחד, 1971)
עגנון שמואל יוסף: אגדת הסופר (אלו ואלו, שוקן, 1978)
פיילי גרייס: שיחות עם אבי (סימן קריאה, 1973, 16–17; סיפורים אמריקאיים משנות ה-60 וה-70,
עם עובד, 1993)
קפקא פרנץ: אמן התענית או יוזפינה הזמרת (סיפורים ופרקי התבוננות, שוקן, 1967; סיפורים
ופרוזה קטנה, שוקן, 1993)

ב. יש ללמוד שלושה סיפורים מבין הסיפורים האלה:
אלן וודי: פרשת קוגלמאס (חיסול חשבונות, אדם מוציאים לאור, 1984)
ביאליק חיים נחמן: ספיח (סיפורים, דביר, 1953; מוסד ביאליק, תשט"ו)
בלזק אונורה דה: יצירת המופת הנעלמה (יצירת המופת הנעלמה, כרמל 1988)
דולן ציפורה: תערוכת הצילומים של גילה בורובסקי בגלריה הלבנה בתל-אביב (מזג-אוויר נפלא צפוי
מחר, זמורה ביתן, 1988)
יהושע א"ב: שתיקה הולכת ונמשכת של משורר (כל הסיפורים, הקיבוץ המאוחד, 1993)
עגנון שמואל יוסף: עם לבי (אלו ואלו, שוקן, 1978); מזל דגים (הוצאת בית הספרים הלאומי
והאוניברסיטאי, 1981)
פו אדגר אלן: הדיוקן הסגלגל (סיפורי אימה ומסתורין, גוונים, עקד, תשנ"ג)
פירנדלו לואיג'י: יממה אחת; הג'ארה (סיפורי מסכה, כרמל, תשמ"ט)
קורטאזאר חוליו: המנאדות (סוף המשחק, כתר, 1985)
קפקא פרנץ: צער ראשון (סיפורים ופרקי התבוננות, שוקן, 1967; סיפורים ופרוזה קטנה, שוקן,
1993)

דרמה

יש ללמוד מחזה אחד מבין המחזות האלה:
אלתרמן נתן: פונדק הרוחות (הקיבוץ המאוחד, 1974)
ברקר הווארד: תמונות מהוצאה להורג (אנה גלקטיה), (ספרית התאטרון, בית צבי)
פירנדלו לואיג'י: שש נפשות מחפשות מחבר (המרכז הישראלי לדרמה, 1984)
צ'קוב אנטון: בת שחף (ארבעה מחזות, עם עובד, 1973; השחף, אור-עם, 1993)

מיתולוגיה

יש ללמוד קטע אחד מן המיתולוגיה, מבין הבאים:
אובידיוס: אורפאוס (מטמורפוזות, מוסד ביאליק, 1965, כרך ב, עמ' 384–388) או פיגמליון (מטמורפוזות, מוסד ביאליק, 1965, כרך ב, עמ' 395–398)

מסה

יש ללמוד מסה אחת, מבין הבאות:
ביאליק חיים נחמן: גילוי וכיסוי בלשון (אורנים, מדרשה, 1997) או עוז עמוס: באור התכלת העזה (באור התכלת העזה, ספרית פועלים, 1979)

רומאן

יש ללמוד רומאן אחד מבין הרומאנים האלה:
ג'ויס ג'יימס: דיוקנו של האמן כאיש צעיר (עם עובד, תשל"א)
המסון קנוט: ויקטוריה (עם עובד, תשנ"ג)
הסה הרמן: נרקיס וגולדמונד (שוקן, תשל"ח)
ויילד אוסקר: תמונתו של דוריאן גריי (אור-עם, תשמ"ד)
מאן תומאס: מוות בוונציה; טוניו קריגר (מוות בוונציה וסיפורים אחרים, כתר, תשמ"ח); וידויי ההרפתקן פליכס קרול (ספרית פועלים, תש"מ)
מגד אהרן: החי על המת (עם עובד, תשכ"ה); מחברות אביתר (הקיבוץ המאוחד, תשל"ג); הגמל המעופף ודבשת הזהב (עם עובד, 1982)
קסטל-בלום אורלי: המינה ליזה (כתר, 1995)

נושא ה: לא הכול ריאליסטי... – מן המיתולוגי אל הפנטסטי

בדרך-כלל תיוג יצירה כלא-ריאליסטית נשען על השוואתה – במפורש או לא במפורש – לנורמות של הריאליזם כזרם ספרותי (שהוא למעשה הזרם הדומיננטי בתכנית הלימודים בכללה). ההשוואה לנורמות האלה בולטת במיוחד כשמדובר בסיפורת פנטסטית, שעל-פי התפיסה של התאורטיקן טודורוב, כוללת רק

את היצירות שבהן הדמות או הקוראים מתנסים בהיסוס לגבי המעמד האונטולוגי של תופעות ושל התרחשויות בעולם המסופר: היה או לא היה?

כותרת הנושא רומזת לכך, כי הגדרתו כאן גמישה ורחבה ומאפשרת את הכללתן של יצירות מסוגים שונים: סיפורים מיתולוגיים, סיפורי מעשיות, אלגוריות, סיפורת פנטסטית ומדע בדיוני. במילים אחרות, היצירות שנכללו כאן הן יצירות שקוראים מן השורה יתארו אותן כיום כבלתי ריאליסטיות, כיצירות המשקפות עולם שאינו פועל על-פי כללי המציאות המוכרים לנו. עם זאת, ההכרעה – מה מציאותי ומה דמיוני – עשויה להשתנות בהקשרים היסטוריים ותרבותיים שונים. למשל: בעבור היווני בן זמנו של הומרוס, סיפורי האודיסאה נתפסו, קרוב לוודאי, כעובדתיים ממש, ואילו בעיני אובידיוס, מחבר **המטמורפוזות** (48 לפנה"ס), הם נחשבו כסיפורים דמיוניים.

במסגרת לימוד הנושא יועלו שאלות מרכזיות כגון:

- * ביטויי החריגה מייצוג ריאליסטי
- * המציאות המוצגת ביצירה שאינה עולה בקנה אחד עם המוכר לנו
- * קשר בין אירועים שאינם מסתבר באופן לוגי
- * האם מה שנראה לקוראים מודרניים לא-מציאותי נראה בהכרח כך גם לנמענים המיידים של היצירה? (ראו לעיל הערה בקשר לסיפורי המיתולוגיה)
- * סוגים שונים של חריגות: המיתולוגי, הפנטסטי, המופלא, האלגורי, המדע הבדיוני
- * מגמותיה של החריגה, כגון: שאיפה לרתק את הקוראים; הפלגה לעולמות אחרים – אסקפיזם, שאיפה למסתורין וחתיירה אל מעבר לנגלה; הרחקת עדות לצורך ביקורת חברתית; שיקוף מצבי נפש קיצוניים, וכדומה
- * בעיות של פרשנות הנובעות ממהות הפנטסטי לסוגיו (פרשנות פסיכולוגית, חברתית, מטפיזית)

במסגרת הנושא יילמדו **חמישה** סיפורים, נובלה **אחת**, מחזה **אחד** ורומן **אחד**, כמפורט להלן.

סיפור קצר

יש ללמוד **חמישה** סיפורים – **ארבעה** מקבוצה א ו**אחד** מקבוצה ב.

- א. יש ללמוד **ארבעה** סיפורים מבין הסיפורים האלה (סיפור **אחד** מאת כל יוצר):
- יהושע א"ב**: חתונתה של גליה; מסע הערב של יתיר; גאות הים (**עז חורף 1974**, הקיבוץ המאוחד, תשל"ה)
- עגנון שמואל יוסף**: הנרות; אל הרופא; פת שלמה (**סמוך ונראה**, שוקן, תשנ"ז)
- פו אדגר אלן**: הבור והמטוטלת; נפילת בית אשר; החתול השחור (**הבור והמטוטלת**, קלאסי-כיס, עם עובד, 1997; **מעשי הרצח ברחוב מורג**, מחברות לספרות, 1965)
- קפקא פרנץ**: רופא כפרי (**גזר דין וסיפורים אחרים**, קלאסי-כיס, עם עובד, 1997) **סיפורים ופרוזה קטנה**, שוקן, 1993); יציר כלאיים (**תיאור של מאבק**, שוקן, 1989)

ב. יש ללמוד סיפור **אחד** מבין הסיפורים האלה:

אורפז יצחק: נמלים (עם עובד, תשנ"ח)

בורחס חורחה לואיס: הדיסקוס; המראה והמסכה (ספר החול, כתר, 1982)

הופמן את"א: איש החול (סיפורי הופמן, הקיבוץ המאוחד, 1990)

טיק לודוויג: אקברט הבלונדי (הנסיכה ברמבילה, הקיבוץ המאוחד, ספרי סימן קריאה, 1988)

מופאסן גי דה: המתה (השמכאן, הקיבוץ המאוחד, 1999)

סמית שוהם: גואדלופה (ליבי אומר כי זיכרוני בוגד בי, כתר, 1996)

צ'אפק קארל: האיש שידע לעופף (סיפורים והומורסקות, דביר, תשנ"ו)

קורטאזר חוליו: אחרי ארוחת הצהריים (סוף המשחק, כתר, 1985)

קרת אתגר: דבק מטורף (צינורות, עם עובד 1992)

תמוז בנימין: הפרדס (הקיבוץ המאוחד, תשל"ב)

נובלה

יש ללמוד נובלה אחת מבין הנובלות האלה:

ג'יימס הנרי: פיתול כפול (בבל, תשס"ב, 2001)

פון שמיסו אדלברט: הצל או המעשה המופלא בפטר שלמיל (הנסיכה ברמבילה, הקיבוץ המאוחד – ספרי

סימן קריאה, 1988; קלאסי-כיס, עם עובד, 1998)

דרמה

יש ללמוד מחזה אחד מבין המחזות האלה:

אלתרמן נתן: פונדק הרוחות (הקיבוץ המאוחד, 1974)

יונסקו יוג'ין: קרנפים (אור-עם, תשמ"ד)

רומאן

יש ללמוד רומאן אחד מבין הרומאנים האלה:

הקסלי אלדוס: עולם חדש מופלא (זמורה ביתן, 1985)

ויילד אוסקר: תמונתו של דוריאן גריי (אור-עם, תשמ"ד)

מארקס גבריאל גרסיה: מאה שנים של בדידות (עם עובד, תשל"ב)

מוריסון טוני: חמדת (הקיבוץ המאוחד, תשנ"ה)

קאלווינו איטלו: אם בלילה חורפי עובר אורח (ספרית פועלים, 1990)

קסטל-בלום אורלי: זולי סיטי (זמורה ביתן, תשנ"ב);

קרול לואיס: הרפתקאות אליס בארץ הפלאות (הספריה החדשה, 1997); אליס בארץ המראה (הספריה

החדשה, 1999)

שלו מאיר: עשו (עם עובד, תשנ"א)

נושא ו: נשיות וגבריות – ייצוגי מיגדר בספרות

בכל טופס רשמי שאנו מתבקשים למלא כלולות משבצות המין: זכר או נקבה. אנו ממלאים את המשבצות האלה ללא כל קושי, ממש כשם שאנו ממלאים במשבצת את שמנו. למה, ולאילו צרכים, עלינו לציין את מיננו הביולוגי? מתי זה הכרחי, מתי זה מזיק ומתי זה מועיל לנו?

מה הקשר בין זכר לגבר מצד אחד, בין נקבה לאשה מצד אחר? "אישה אינה נולדת אישה, היא נעשית אישה" כתבה סימון דה-בובאר. ומה לגבי הגבר? האם אנו נולדים להיות גברים ונשים, או שהתרבות, ובכללה הספרות, מבנה את זהותנו המינית? במילים אחרות, מה בין מין ביולוגי, שאתו אנו נולדים, ובין מגדר, אותה זהות מינית נרכשת הנראית לנו כה צפויה ומובנת מאליה?

אף כי השאלות האלה נבחנו בעיקר על-ידי נשים במסגרת הביקורת הפמיניסטית של החברה והתרבות לתחומיה, יש מקום – ובעיקר בין מתבגרים צעירים – לבחון אותה באמצעות דיאלוג משותף בין בנות לבנים. מן הראוי שגם מושא הבדיקה יהיה דו-צדדי: ייצוגי גבריות וייצוגי נשיות ומערכת היחסים המתקיימת בין נשים לגברים במסגרת מערכת הייצוגים המגדרית הזאת.

העיסוק הביקורתי בייצוגי מיגדר הוא חלק מהותי ומרכזי בפרויקט דינמי ורב-פנים המתקיים בעשורים האחרונים בתחומים שונים של ביקורת התרבות המערבית. במסגרת הזאת נבדוק מחדש – באמצעות אופנים של התבוננות פוסט-מודרנית ובאמצעות שיטות פרשניות מגוונות – את השיח ההגמוני, המערבי (או אשכנזי), הגברי והלבן כשיח המשקף ייצוגים של מה שנראה 'טבעי', מובן מאליו וכוכן תמיד, בבחינת אמת אוניברסלית. הבדיקה הביקורתית הזאת תלווה בחתירה לחשוף את יחסי הכוחות העומדים מאחורי מערכת הייצוגים הזאת, את 'בעלי הרווחים' המעוניינים בשכפולה ואת הקולות המודברים תחתיה או הנדחקים לשוליה.

הקולות הבלתי מיוצגים האלה יכולים להיות קולותיהם של מיעוטים אתניים ושל 'צבעונים', שסבלו דיכוי והשפלה במסגרת התרבות המערבית ה'לבנה', של עמים שלמים שהתקיימו תחת שלטון קולוניאליסטי אירופי במשך מאות שנים, וכן של נשים בתרבויות שונות המתנהלות על-פי אמות-מידה גבריות פטריארכליות. הקולות השונים האלה עשויים לעתים להיפגש וליצור קואליציות סביב מצע אידאולוגי משותף, אך לעתים הם גם מתפצלים או מתנגשים ביניהם.

הספרות, כמו תחומי אמנות אחרים, עשויה לשכפל ולחזק ייצוגי מיגדר קיימים, כשם שהיא עשויה לקעקע אותם. כקוראי ספרות אנו עשויים להסכים עם סטראוטיפים מיניים או לחשוף אותם בתור מה שהם, ולפרק את חזותם האוניברסלית.

במסגרת לימוד הנושא תישאלנה שאלות מרכזיות כגון:

- * כיצד נשיות וגבריות מיוצגות ביצירות ספרות? אילו תכונות מיוחסות לדמויות גבריות ונשיות ביצירה? האם אלה תכונות סטראוטיפיות (כגון נשיות: פסיביות, רכות, רגשנות, נאמנות, תלות, 'מלאכיות', אך גם חושניות, ארציות, ערמומיות, שטניות; לעומת גבריות: אקטיביות, קשיחות, שכלתנות, נועזות, עצמאות). ובהמשך לכך, מה משתמע מחלוקה מעין זאת? באיזו מידה דמויות נשיות ביצירה מוגדרות כבנות, כרעיות, כאימהות, ובאיזו מידה דמויות גבריות מוגדרות על-פי תפקודן החברתי-תרבותי?
- * ולהפך: האם ניכר ביצירה ערעור של דיכוטומיות מיגדריות מקובלות, ואם כן, האם הערעור הזה מוצג כרצוי או כמאיים? האם תפיסת העולם העולה מהיצירה מקבעת את הקיים או שואפת לטלטל אותו?

- שמרנית או מהפכנית? נשים בלבוש גברים, ולהפך: מה משרתת התחפושת המיגדרית? (חתרנות תחת הדיכוטומיה המיגדרית? תחבולה קומית?)
- * כיצד מוצגים יחסי הכוחות וחלוקת העבודה בין נשים לגברים ברשות הכלל, בזיקה למעמדם בתחום הדת וההלכה ובזיקה לכינון הלאום ולהקמת המדינה?
- * מיהו בעל 'המבט' ביצירה ובמי הוא מתבונן – גבר באישה, אישה בגבר, אישה באישה? מה משתמע מכך?
- * יוצרים מול יוצרות: האם קיימים הבדלים באופן הייצוג של דמויות גברים ושל דמויות נשים ביצירותיהם?

במסגרת הנושא יילמדו שני מדרשים, קטע אחד מן המיתולוגיה, חמישה סיפורים, נובלה אחת, ארבעה שירים, מחזה אחד ורומאן אחד, כמפורט להלן.

ספרות מדרשית

יש ללמוד שני מדרשים מבין המדרשים האלה:

"אמרו: מעשה בשתי אחיות שהיו דומות זו לזו" (ספר האגדה, קפט, עמ' תצג; במדבר רבה פרשה ט; תנחומא נשא)

"מעשה באישה אחת בצידון" (צימרמן דוד, שמונה סיפורי אהבה מן התלמוד והמדרש, עמ' 44; שיר שירים רבה, פרשה א, סימן לא)

קובץ מדרשים על ברוריה אשת ר' מאיר (ספר האגדה, חלקים א-ג, עמ' קצ-קצא)
"מעשה חולדה ובור" (ספר האגדה, נ, עמ' תפד; אוצר מדרשים (אייזנשטיין, עמ' קסא; בבלי תענית ח, עא)
"ר' חנניה בן חכאי ור' שמעון בן יוחאי" (צימרמן דוד, שמונה סיפורי אהבה מן התלמוד והמדרש; פרנקל יונה, עיונים בעולמו הרוחני של סיפור האגדה, עמ' 105; בראשית רבה צה)

"רבי עקיבא היה רועה של בן כלבא שבוע" (פרנקל יונה, מדרש ואגדה, כרך ב, האוניברסיטה הפתוחה, 1996; הסיפור המיניאטורי, מכון שון, עמ' 111; בבלי כתובות סב, עא-עב)

"רבי תנחומא היה מצוי לפני רבא במחוזא" (צימרמן דוד, שמונה סיפורי אהבה מן התלמוד והמדרש, עמ' 14; פרנקל, עיונים בעולמו הרוחני של סיפור האגדה, הקיבוץ המאוחד, 1981; הסיפור המיניאטורי, עמ' 119; בבלי כתובות, סב, עב)

קטעים מן המיתולוגיה

יש ללמוד קטע אחד מבין הקטעים האלה:

אובידיוס: נרקיס ואקו (מטמורפוזות, מוסד ביאליק, 1965, כרך א, עמ' 124-131); פיגמליון (מטמורפוזות, מוסד ביאליק, 1965, כרך ב, עמ' 395-398)

סיפור קצר

יש ללמוד חמישה סיפורים – ארבעה מחטיבה א ואחד מחטיבה ב.

חטיבה א

- יש ללמוד ארבעה סיפורים מבין הסיפורים האלה (סיפור אחד מכל קבוצה):
- א. **בארון דבורה**: כעלה נידף; כריתות (**פרשיות**, מוסד ביאליק, תשכ"ח); גניזה (נוסח א, **המחצית הראשונה**, עורכת גוברין נורית, מוסד ביאליק, תשמ"ח)
- שופמן גרשון**: אהבה (**כתבים** א, דביר, 1960)
- שטיינברג יעקב**: בין לבני הכסף; בת ישראל (**ילקוט סיפורים**, יחדיו, תשכ"ו)
- ב. **אלמוג רות**: מרתה תמתי עד נצח (**נשים**, כתר, 1988)
- כהנא-כרמון עמליה**: אני לא משותקת, אתה לא אילם (**למעלה במונטיפר**, הקיבוץ המאוחד, 1984); הינומה (**שדות מגנטיים**, הקיבוץ המאוחד, 1977)
- ג. **בן נר יצחק**: קולנוע (**שקיעה כפרית**, עם עובד, תשל"ו)
- קורן ישעיהו**: ברזני (**יונים לא עפות בלילה**, הקיבוץ המאוחד, 1989)
- ד. **פוקנר ויליאם**: ורד לאמילי (**סיפורי אימה ומסתורין**, גוונים, עקד, תשנ"ג)
- פיילי גרייס**: עניין בחיים; נושא של ילדות (**הפרעותיו הקטנות של האדם**, עם עובד, תשנ"א)

חטיבה ב

- יש ללמוד סיפור אחד מבין הסיפורים האלה:
- אלישבע**: ימים ארוכים (**מקרה טפל ועוד חמישה סיפורים**, משרד הביטחון, 1976)
- אלמוג רות**: הצטמצמות; חמש פגישות (**נשים**, כתר, 1986); פינה טובה (**תיקון אמנותי**, כתר, 1993)
- ביאליק חיים נחמן**: אגדת שלושה וארבעה, נוסח ב (**כל כתביו**, דביר, תשכ"ח)
- ברדיצ'בסקי מיכה יוסף**: קלונימוס ונעמי (**כתבי מיכה יוסף ברדיצ'בסקי**, דביר, תשכ"ה)
- בשביס זינגר יצחק**: ינטל, בחור ישיבה (**ינטל בחור ישיבה וסיפורים אחרים**, עם עובד, 1990)
- גילמן שרלוט**: הטפט הצהוב (**סיפורי אימה ומסתורין**, גוונים, עקד, תשנ"ג)
- הדיה יעל**: חיית מחמד (**שלושה סיפורי אהבה**, עם עובד, 1997)
- הנדל יהודית**: המכתב שהגיע בזמן; כסף קטן (**כסף קטן**, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ח)
- הראבן גיל**: רחמים (**הבוקר הרגתי איש**, כתר, 1997)
- טיק לודוויג**: אקברט הבלונדי (**הנסיכה ברמבילה**, הקיבוץ המאוחד – ספרי סימן קריאה, 1988)
- ליברכט סביון**: בדרך לסיידר סיטי (**סוסים על כביש גהה**, ספרית פועלים, תשמ"ח); חסד (**סינית אני מדברת אליך**, כתר, 1993)
- סמיט שוהם**: גוואדלופה (**הסיפור החדש**, כתר, 1995)
- פו א"א**: לאונורה (**סיפורים**, מחברות לספרות, 1947)
- קארבר ריימונד**: הם לא בעלך (**אף אחד לא אמר שום דבר**, עם עובד, תשנ"ד); על מה אנחנו מדברים כשאנחנו מדברים על אהבה (**על מה אנחנו מדברים כשאנחנו מדברים על אהבה**, עם עובד, תשנ"ג)
- שטיגליץ אפרת**: גולד פיש (**סיפור אמריקאי**, עם עובד, 1993)

נובלה

יש ללמוד נובלה אחת מבין הנובלות האלה :
עגנון שמואל יוסף: שבועת אמונים (עד הנה, שוקן, 1977); גבעת החול, בדמי ימיה (על כפות המנעול, שוקן, 1978)

שירה

יש ללמוד ארבעה שירים – שלושה מקבוצה א ואחד מקבוצה ב.

קבוצה א

יש ללמוד שלושה שירים מבין השירים האלה (אחד מכל קבוצת שירים):
א. אבולעפיה: חשך, אהה, תארי (כחוט השני, הקיבוץ המאוחד, 1979)
אלתרמן נתן: העלמה; לבדך (כוכבים בחוץ, מחברות לספרות, 1956)
ביאליק ח"נ: העיניים הרעבות; איך (שירים, דביר, 1997)
עמנואל הרומי: זה לי שנתיים (צרור זהובים, מכון בן צבי ואוניברסיטת בן-גוריון, תשנ"ח)
פוגל דוד: בנטות היום; כל הלילה (כל השירים, הקיבוץ המאוחד, 1998)
ב. גולדברג לאה: אולי אינך יפה כל-כך (מתוך אהבתה של תרזה די-מון); היית לי כאדמה ברוכה (מתוך: סונטות אהב"ה, מוקדם ומאוחר, ספרית פועלים, 1970)
ראב אסתר: אני תחת האטד; פורטרט של אשה (כל השירים, זמורה ביתן, 1988)
ג. וולך יונה: אני שוב מתאהב (מופע, הקיבוץ המאוחד, 1985); עברית (תת-ההכרה נפתחת כמו מניפה, הקיבוץ המאוחד, 1992)
רביקוביץ' דליה: המריונטה; סינדרלה (כל השירים עד כה, הקיבוץ המאוחד, תשנ"ה)

קבוצה ב

יש ללמוד שיר אחד מבין השירים האלה :
בר-יוסף חמוטל: שלושים שנים משותפות; די מהר אפשר ללמוד מילים בשפה זרה (הלא, כרמל, 1998)
גולדברג לאה: שיר הנערה (מוקדם ומאוחר, ספרית פועלים, 1970); אלִי (עם הלילה הזה, ספרית פועלים, תשכ"ד)
גורי חיים: שהדי במרומיה; מתקשטת ארוכות (הבא אחרי, הקיבוץ המאוחד, 1994); השירים, מוסד ביאליק והקיבוץ המאוחד, 1998)
הרכבי חדווה: ילדה מאושרת מאוד (אני רוצה רק להגיד לך, ספרית פועלים, 1985)
ויזלטיר מאיר: קווים לדמות אהבתי (דבר אופטימי עשיית שירים, זמורה ביתן, 1984)
זלדה: כאשר חי המלך (שירי זלדה, הקיבוץ המאוחד, 1985)
זרחי נורית: והיא יוסף (מתוך המחזור 'משירי המלכה המטורפת', אישה ילדה אישה, ספרית פועלים, 1983); בימים שהייתי אולד ליידי (הליקון 16, 1988)
חייק יואב: ואני בך האשה (לוח מונָעות, ביתן, 1997)
חלפי אברהם: עטור מצחך זהב שחור (שירים, כרך א, הקיבוץ המאוחד, 1987)

- ט' כרמי: סיפור (שירים, מבחר 1951–1994, דביר, 1994)
- טשרניחובסקי שאול: את אינך יודעת (שיר י מתוך שירים לאילאיל, שירים, דביר, 1968)
- ר' יהודה הלוי: שלום לצביה נערה (שירמן חיים, השירה העברית בספרד ובפרובנס, מוסד ביאליק, 1960)
- לאור יצחק: על הפו בלעדייך (שירים בעמק הברזל, עם עובד, 1990); לחם, חוק (כאין), הקיבוץ המאוחד, (1999)
- לנסקי חיים: לילות לילך (ילקוט שירים, יחדיו, 1973)
- מוסל אליעזרוב יהודית: קרעים בהינומה (תולדות, ספרית פועלים, 1988);
- משעול אגי: נוקטורנו א–ג (ראו שם, הליקון, תג, 1999)
- עמיחי יהודה: איך זה להיות אישה? (מתוך המחזור 'משער אכזיב', עכשיו ברעש, שוקן, 1975); בלדה על צריף ההלבשה (שלווה גדולה: שאלות ותשובות, שוקן, 1980)
- עמנואל הרומי: לו קוממיות הלכה היעלה; מי האמין עפרה; נפשי בקרבי תחשוב מחשבת (מחברות, כרך 2, מוסד ביאליק, 1957)
- פנחס-כהן חוה: קריעה (מסע אילה, הקיבוץ המאוחד, 1994)
- קווה דליה: שורת נשים שקטה (אשה עיגול, הקיבוץ המאוחד)
- ש' שפרה: שוב; ברדלס; מבט; שנים (שירי מדבר, הקיבוץ המאוחד, 1972); תהומות (חצבים נרות נשמה, הקיבוץ המאוחד, 1972)
- שטיינברג יעקב: הרבה חידות יש בחיים (כל כתביו, דביר, 1957)

דרמה

- יש ללמוד מחזה אחד מבין המחזות אלה:
- איבסן הנריק: האישה מן הים (התאטרון הקאמרי), בית בובות (אור עם, 1983)
- ויליאמס טנסי: ביבר הזכוכית* (אור-עם, 1982)
- לורקה גרסיה: בית ברנרדה אלבה (אור-עם, תשמ"ט); ירמה (עם עובד, תשמ"ט)

רומאן

- יש ללמוד רומאן אחד מבין הרומאנים האלה:
- אוסטין ג'יין: בינה ורחשי לב (ספרית מעריב, 1986; בתרגום אחר: תבונה ורגישות, אור-עם, 1996)
- אלמוג רות: מוות בגשם (כתר, 1982)
- בלזאק אונורה דה: סאראזין (הקיבוץ המאוחד, תשל"ט)
- גולדברג לאה: והוא האור (ספרית פועלים, 1994)
- גור בתיה: אבן תחת אבן (כתר, 1988)
- הורן שפרה: ארבע אמהות (ספרית מעריב, 1996)
- הראבן שולמית: עיר ימים רבים (עם עובד, 1983)
- וולף וירג'יניה: אל המגדלור (מפעלים אוניברסיטאיים להוצאה לאור, 1975); אורלנדו (מחברות לספרות, תשכ"ד)
- וולף כריסטה: מדיאה – קולות (שוקן, 1998)
- ווקר אליס: הצבע ארגמן (לדורי, 1984)

- כהנא-כרמון עמליה: במעלה גשר הברווז הירוק (למעלה במונטיפר, הקיבוץ המאוחד, תשמ"ד)
- לב אלאונורה: הבוקר הראשון בגן עדן (קשת, 1996)
- לורנס ד"ה: נשים אוהבות (זמורה, ביתן, מודן, תשמ"א)
- לפיד שולמית: גיא אוני (כתר, 1982)
- עוז עמוס: לדעת אשה (כתר, 1989); מיכאל שלי (עם עובד, תשכ"ח)
- פוגל דוד: חיי נישואים (הקיבוץ המאוחד, תשמ"ז)
- פרדריקסון מריאן: אנה, חנה ויוהנה (כנרת, 1998)
- פרנקל נעמי: דודי ורעי (עם עובד, תשל"ד)
- קמחי אלונה: סוזנה הבוכייה (כתר, 1999)
- רביניאן דורית: החתונות שלנו (עם עובד, 1999)
- שלו מאיר: בביתו במדבר (עם עובד, 1998)
- שלו צרויה: בעל ואשה (קשת, 2000)